

TALLINNA LINNA KESKRAAMATURKUS

SISSETULNUD: 1925

VASTATUD:

JÕULU ALBUM

INVALID

ÕLLETEHAS

Aktsia-Selts

A. Le Coq

London-Tartu

soovitab

oma heledat ja tumedat

ÕLUT

tuntud headuses.

Eriti:

„GLADIATOR“

Esitused:

Tallinn, Narva, Rakvere, Paide, Võru, Valk,
Viljandi, Haapsalu, Petseri, Pärnu, Põltsa-
maa j. n. e. j. n. e.

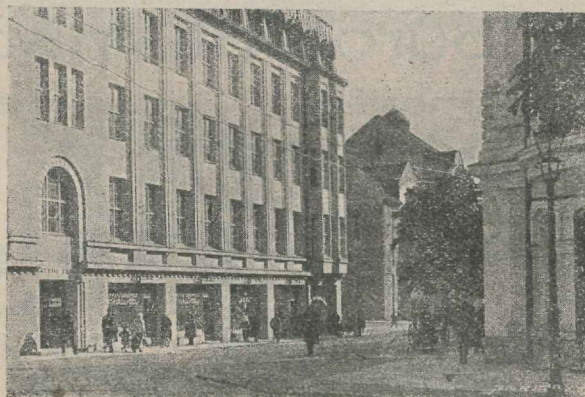
Telefon 4-13.

==== Noori ====

**viljapuid
marjapõesaid
ilupuid ja
-põesaid**

soovitab Jõgeva ja Luunja puukoolidest

EESTI SEEMNEVILJA ÜHISUS.

Tallinna Krediidipank A.-S.

asutatud 1907. a.

Igasugused pangaoperatsioonid sise- ja väljamaale. Tule- ja vargakindel teraskammer väljaiüritavate laegastega.

Osakonnad Haapsalus, Narvas ja Nõmmel.

Kinnitus A.-S. „HANSA“ peaagentuur.

Telegr.-aadr.: „Krediidipank“.

— Telefonid: 4-36, 5-47, 12-49, 19-64.

Koguge kapitali ja kindlustage endid mustapäeva vastu!

Iga kokkuhoitud mark pange hoiule

Kodus ei too raha mingit kasu, on kardetav hoida ning võib kergesti kaduma minna. Raha hoiul kasvab ajaooksul protsente kandes mitmekordseks, aitab meie rahvamajandust tõsta ja kiirendab raha ringkäiku, mis omakord raha väärtust tõstab

Raha võtab hoiule

jooksvale arvele päeviti ja kuude viisi ning mitmesuguste tähtaegade peale
:-: Hoiusummade eest maksetakse kõrgendatud protsenti :-:

Kolmas Tartu Laenu- ja Hoiu-Ühisus

Tartus, Suurturg 8. :-: Telefon 99.

Ühisus annab laenusid käemeeste, obligatsioonide ja väärtpaberite kindlustusel välja. Korrespondendi arved igas kodumaa linnas ja rahvarikkamas kohas. Võtab vekslite, veokirjade ja mitmesuguse dokumentide järele raha sissenõudmisi oma peale. Soovijatele kanname hoiusummad kuldkrooni alusele.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Täielikum büroomasinade ladu.

Ameerika esimeseklassi kirjutusemasinad

Paremad arvutusmasinad: KUHRT, REKORD, FACIT, MULDIVO ja isekirjutaja kokkuarvamismasin PORTABLE.

Paljundamisaparaadid (rotaatorid) ELLAMS.

Numeraatorid, schapirograaf-paelad, kirjutusmasina-lindid, vahapaber, söepaber ja teised büroomasinade tarbed.

V^d Loun & Schitikov,

Niguliste t. 18.

TALLINN.

Telefon 13-37.

Riigi Põlevkivitööstuse Juhatus

Tallinn, Lai tän. 54

Telegr. address: „Peapõlevkivi—Tallinn“, kõnetr. 10-85 ja 11-62

müüb

põlevkivi, põlevkivi tooresõli, mootornaftat, pigi, gudrooni, põlevkivi asfalti (mastiksi) ja fenolaati (puumaterjalide konserveerimise ainet)

∴ Ladud Kohtlas ja Tallinna sadamas ∴

Lähemaid teateid annab ja tellimisi võtab vastu
Riigi Põlevkivitööstuse Juhatus Tallinnas.

Kinnitus-Aktsia-Selts

„Eesti Lloid“

Tallinnas, Pikk t. 28 ∴: Kõnetr. 6-24 ja 17-03

Tuli-, elu-, veo- ja
õnnetusjuhuste
∴: kinnitused ∴:

Kinnitage oma varandust ja elu kuni veel aeg!

Vigastatud Sõjameeste Ühingu

===== Tallinna Osakonna =====

Rätsepa õpetöökoda

Tallinnas, Narva mnt. nr. 9. Tel. 7-97.

Valmistab igasuguseid:

Tsiviil ülikonde ja palituid. Sõjaväe ja kaitseliidu vorme.

Riiete parandused, pressimised ja puhastused.

Töö eest täielik vastutus.

Hinnad väljaspool võistlust.

Riigi- ja omavalitsuste teenijatele oma ameti asutuse kaudu
2 kuulise järelmaksuga.

Vigastatud Sõjameeste Ühingu Tallinna osakonna kingsepa õpetöökoda

Tallinnas, Narva mnt. 9. — Telefon 7-97.

===== Valmistab =====
riigat seltsi jalanõusi
peenemast ilukingast kuni liht-
saapani.

===== Parandused =====
tehtakse kiirelt ja odavalt.
Materjaali headuse ja töökorra-
likkuse eest täielik vastutus.

===== Eriala: Orthopeediliste ja veesaabaste valmistus. =====
Riigi- ja Omavalitsuse teenijatele ametiasutuse kaudu järelmaksuga.
JUHATUS.

Tallinna Linna Pank

Tallinnas, Mundi tänav 2.

TELEFONID:

Juhatus — 19-30. Äriruum — 3-13. Aidad — 7-48.

Võtab raha hoiule ja maksab $7\frac{1}{2}$ —12% aastas.
Toimetab igasuguseid pangaoperatsioone.
Võtab kaupsid hoiule oma aidaruumidesse sadamas ja kesklinnas ja annab nende vastu laenusid.

JUHATUS.

J. Zimmermann'i **trükikoda**

Gühikejalg 4 — Tallinnas — Telefon 9-24

Valmistab kõiksugu trüki ja köitmistöid.
Täielik ladu: valitsusasutustele, pankadele, tööstus-
kaubandusettevõtetele, vallavalitsustele, hoolekande-
kohtutele, kaitseliidule, apteekidele, põllumajapida-
mistele, majaomanikkudele, koolidele, notariustele,
advokaatidele, kohtupristavitele, postijaamadele jne. jne
Juriidiline kirjandus.

Balti puuvilla ja Sindi kalevi ≡≡≡ vabrikute ladu ≡≡≡

Talinnas Suur Karja tän. 13 Tallinnas

KÕNETRAADID:

Juhatus - 24-66. Üldine - 2-41. Kalevi jaoskond - 31-02.
 Arveosakond - 31-58.

Igasugu pleekimata puuvilla riide müük,

nagu:

**bjas, sarge, mitkal, barhi, marlid,
 lõimed ja vatt, ka lina- ja purjeriie.**

Samuti müüb ladu ka oma vabrikus ümbertöö-
 — tatud (pleegitud) mitmesuguses headuses —
pesuriiet,

ning rikkalikus mustrite väljavalikus igatseltsi
bluusi- ja kleidiriideid kui ka satääni,
 * * * **põlleriideid ja pearätikuid.** * * *

Kaleviosakonnas suures väljavalikus igatseltsi
villast riidet,

— odavast kuni kõige kallimani, samuti ka —
villaseid tekkisid ja suurrätikuid.

Peale selle

Eesti Niidimanufaktuuri õmblesniit

kõigis nbr.

Müük ainult suurel arvul.

Suusõnalisel enampakkumisel

antakse

6 aasta peale rendile

19. detsembril 1925. a. kell 12 Koeru metskonna kantseleis, Varangu mõisas, Kiltsi kaudu samas metskonnas asuv

KARINU **lauatehas**

alghinnaga 50.000 mk. aastas.

Pakkumisest osavõtjatel tuleb enne pakkumise algust pakkumise komisjonile kautsjon sisse maksta aasta rendi alghinna suuruses.

Lähemaid teateid ja renditingimisi saab Metsade Peavalitsuse Tööstusosakonnalt ja ülalnimetatud metskonna metsaülemalt.

Metsade Peavalitsus.

Põllumajandusline Keskühisus

„**ESTONIA**“

Ainus ühistegeline põllu-, karja- ja linnukasvatuse
saaduste väljaveo-äri Eestis.

Ostab:

võid,

mune,

linde,

elusloomi,

sigu j. n. e.

ja maksab kõrgemat päeva-
hinda.

Kauplused:

Jaani tän. nr. 3. Tel. 8-45.

Uues Laenupanga majas, Müürivahe tän. nr. 10.
Tel. 23-09.

Jakobsoni tän. nr. 4. Tel. 5-18.

Nõmmel, Jaama tän. nr. 14, Masingi majas. Tel.
Nõmme keskaam 66.

Pelgulinnas, Tarabella tän. nr. 28. Tel. 28-79.

Riiklik Raamatukogu
SP 104 6711

Spetsiaalne fond

Hind 30 mk.

JÕULUALBUM

1.3283.

INVALIDID

Toimetus ja talitus Tallinnas, Pikk t. 67. Tel. 6-14.

6. aastakäik

Detsember 1926. a.

Nr. 28

B. 3997

Kui kodukased kohisesid ...

T. Braks.

Altküla haljendav heinamaa mets ulatas Kariste kingult vaadates kuni kirikuni. Kirikutorn aga paistis valge täpina ja seal läheduses muistne maalinna kühm. Maantee lookles halli kangana läbi heinamaa, kõige lähemal maanteele oli vallamaja, siis järgnes juba rohkem puudesse peidetult, uus pruuniks värvitud koolimaja ja koolimaja läheduses oli Vanatalu koppel, kus kohisesid vanad laiakroonilised kased. Teised Altküla talud olid nagu laiail pillutud, aga neid talusid oli rohkesti, sest Altkülat loeti suurimaks kogu kihelkonnas.

Nelipühid olid ligidal. Küll oli külas kihinat-kahinat, eriti noorsoo keskel. Koolimajas oli midagi teoksil; mida seal kavatseti ja plaanitseti, seda teadsid vaid vähesed. Sellest rääkisid aga kõik, et nutikamad nooredmehed ja neiud neljapäeva ja laupäeva õhtuti koolimajas käisid ja sealt alles hilja lahkusid. „Küllap see Kooli Karla jälle midagi välja mõtleb,“ rääkisid vanemad mehed, „pasunakoori pani ürgama, jumal teab, millega pühadeks lagedale tuleb!“

Kooli Karlaks hüüti noort õpetajat Kink'i, kes oli Altkülas see keskkoht, mille ümber kogu kultuurilise elu avaldused keerlesid. See mees ei tunnud väsimust ega heidutanud teda takistused. Kohe siia õpetaja koha peale asudes pani ta aluse rahvahariduse seltsile. Korraldas raamatukogu ja püüdis kõigiti külla noorsoo silmaringi laiendada.

Praegust kavatsust hoiti küll esialgul salajas, aga viimaks teati rääkida, et koolimajas õpitakse näitemängu.

„Eks ma ütelnud,“ sõnas Vanatoa Madis, „see noorsaks oskab ikka midagi uut välja arvata.“

„Mis siin uut on, isa,“ ütles peretütar Juuli. „Enne ilmasõda oli ka meie külas näitemäng.“

Vana Madis ajas silmad suureks. „Ah siis niisamasugune kometimäng ongi teoksil! Noh, eks ma mäletan seda väga hästi: sina mängisid ju ka siis ligi. Olid plika alles. Ja Karutammi Juhan, kus keeras hobusesaba jõhvidest vurrud nina alla ja rassis teine näitelaval nagu vanamees. Jumal teab, kuhu poisi kondid hunnikusse jäid; sõda võttis, sõda tappis.“

„Juhan läks teadmatult kaduma.“

„Mis see tähendab: teadmatult kadunud ehk surnud, see üks ja sama.“ Vana Madis ei pannud tähele, kuidas tütar nende sõnade järele kurvaks jäi. Ei teadnud ju vanemad, ega keegi teine, mida sõda Juulilt röövis. Ta ise kannatas ja ootas aastate viisi. Esimesel sõja aastal sai ta Juhanilt mõne kirja, siis ei kuulnud ta enam oma noorepõlve mänguseltsilisest ja päraastisest armastajast midagi. Nüüd oli juba paar aastat rahu; kõik, keda sõjajumal elama jättis, on kodukülla tagasi tulnud, Juhan vaid puudub. Sõda röövis Juulilt tema esimese armastuse.

Juuli oli ammugi lootuse kaotanud Juhanit veel elusalt näha, aga ta kandis teda veelgi südamel. Käisid mitmed kosilased, aga Vanatoa peretütar saatis kõik tagasi, vabandades, et tema ei raatsi veel niipea kodust lahkuda, tahab kodu kaskede kohinat kuulda.

*

Paar nädalat enne pühi ilmus Vanatoale kooliõpetaja Kink. Hakkas Juulit paluma, et see näitemängust tegelasena osa võtaks.

„Me kavatseme mängida Kitzbergi „Tuulte pöörises,“ ei saa aga kusagiltki Leena osa mängijat. Kuulsin, et teie, neiu Vanatoa, omal ajal selles osas suure eduga esinenud. Päästke meid kimbatusest!“

„Ma pole viimasel ajal kusagil käinud ega olnud; poleks nagu lusti,“ vastas Juuli. Isa aga hakkas sundima:

„Sa, tüdruk, võiksid ju minna! Enne oli erk ja tuline nagu maailmatu kõrvetis teine, nüüd, ma ei saa aru, mis see on, norutab kodus, nagu memm.“

„Kes Jaani osa mängib?“ küsis Juuli.

„Möldri Kustas. See mees viib oma osa läbi: on juba loomu poolest eht revolutsionäär,“ seletas Kink muheledes, sest Juuli kõnetoonis arvas ta kuulvat nõusolekut.

„Ma mõtlen järele ja tulen homme koolimaija teile ütleva, kas mängin kaasa või mitte,“ ütles Juuli. Õpetaja lahkus kergendatud südamega; vastus ei olnud küll jaa-tav, kuid lootustandev ometi.

Üksi jäädes mälestas Juuli aegu, mil Juhaniga käisid kooris laulmas ja esinesid näitemängus. See on imelik juhus, et nüüd just esimesena sarnast tükki mängitakse kui enne sõda, kui Juhan Jaani osas esines. Nad said sel korral oma osadega hästi hakkama. Neid kiideti ja selleaegne näitemängu korraldaja ütles, et Juulist saaks näitlejanna, kui oleks selleks koha peal paremad võimalused.

See oli ka suviste pühade ajal. Peale pidu lõppu istusid nad koplis allika ääres. Hõbeselge vesi langes tasase sulinaga kivide vahele. Neid varjas tumeroheline lehtede vaip, laulis künnilind ja pehme tuuleõhk paitas armastajate nägusid.

Hea küll! Juulil oli otsus valmis. Ta läheb mängima. Ta elab need mälestused õnneajast üle. Kujutab enesele ette, nagu viibiks Juhan tema läheduses. Nagu mängiks Jaani osa mitte Möldri Kustas, vaid Juhan.

Laupäeva õhtul oli näitemängu proov, millest Juuli osa võtma läks.

*

Näitehooneks valiti vana mõisa rehi, nagu ennegi. Nüüd oli rehi asunikkuide käes; nende reed ja vankrid tõsteti ajutiselt välja. Rehi ehiti seest taskedega. Räästasse pisteti uhamõõgad ja tammeoksad. Värvavaid ümbritses suur lilledest ja okstest pärg, millesse värvilisest paberist lipukesed pistetud. Kui siis veel riigilipp katusele lehvima pandi ja pasunakoor „Porilaste marssi“ põrutas, hakkas rahvast kokku voolama, nagu murdu. Piletimüüja ei saanud muud, kui võttis raha. Pildulisi tuli jalgsi ja hobustega. Isegi alevist ja teistest kihelkonnast saabus külalisi. Neid kõiki ei teatud ega tuntud.

Esimeses reas istus riigimaade ülem, metsahärra ja kirikhärra oma prouaga. Nende läheduses äratas tähelepanu üks halli mantliga mees, kellel oli must täishabe, ehk küll ise paistis noorena. Mehel olid iseäralised saapad, milliseid siin nurgas ega linnaski pole nähtud. Küla kingsepp, va Vantjala

Villem kratsis kukalt ja rehkendas: „Olen ma näinud küll schimmisid ja foks-trotte, aga sääraseid oborkasid pole minu silma hakanud. Tallast mõni neli tolli paksud ja vaskpandlad pära peal.“

Näitemängu algus venis üle määratud aja. Pasunakoor oli juba kümme korda seda kaht marsi-natukest läbi põrutanud, mis nad oskasid. Mängijatel volas vesi küll nina otsast, küll pasunast. Kaua sa ikka puhud. Mis pagan see Kink ootab, et peale ei hakka!

Tagumistes ridades kuivasid külapoistel viinapudelid nagu iseenesest tühjaks. Aur jäi pähe, aga see mait pani poiste pead kihama; tõstis kuraasi, nagu nad ise tähendasid.

„Ega me siia oma raha eest pinke lihvimä ei ole tulnud!“ hüüti. „Kui te seda palakat seal ei kõrvalda, läheb lugu pahaks.“

„Meie ootame üht tegelast,“ ütles Kink. „Praegu saatsime järele... ah näe, vist tuleb juba! Kus on Möldri Kustas? Kas ta kohe tuleb?“

Poisikene tõmbas hinge, siis ütles vanamehe tõsidusega: „Ei Kustas tule! Kustas oli veski juures murul; täis kui tina.“

Kooliõpetaja kahvatas. Mis pidi ta teema. Rahvast oli palju. Nõuti käratsedes näitemängu algamist. Aga kõik pidi äparduma: kuidas sa mängid ilma peategelaseta... „Olgu see viiname kord, kus ma Altkülas midagi ette võtsin,“ sõnas Kink vihaselt, „nii-suguste lakekrantsidega pole midagi peale hakata.“

Korraga tõusis toolilt võõras musta habemega mees ja astus Kink'i juure.

„Teil, nagu näen, on vist üks tegelastest püha pidama jäänud?“

„Nii see on! Skandaalne seisukord.“

„Tohin ma teada, millise osa etendaja puudub?“

„Jaani osa etendaja.“

„Mina võtan selle osa oma peale!“

„Teie! Kas olete enne mänginud? Teie ei ole ju harjutanud?“

„Ma loodan, et hakkama saan.“

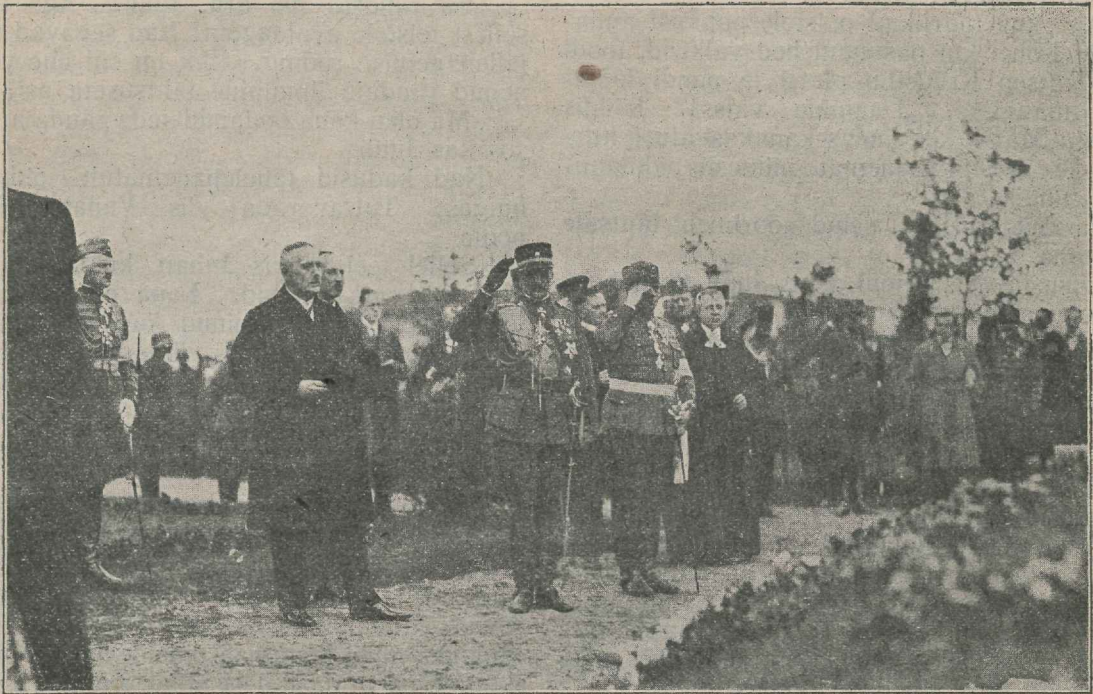
Kink oli rõõmu pärast nagu käest ära. Mehe nägu näitas, et siin naljategijaga tegemist ei olnud.

„Üks minut!“ hüüdis Kink publikule. „Näitemäng algab kohe! Kõik näitlejad on kohal!“

Siis viis ta võõra näiteseinte taha ümber riietama. „Kes on Leena osas?“ küsis mees. Õpetaja vastas, et Vanatoa Juuli. „Näete, seesama neiu siin!“

Juuli vaatas nagu ehmunult võõrast, kellega pidi ühel ajal näitelavale astuma. Ta süda peksis valjusti. Teised tüdrukud kihis-

Soome president L. Relander Eesti langenuid sõdurite ühishauale pärga panemas.

Seisavad esimeses reas vasakult paremale: Soome president L. Relander, meie sõjam. kindralmajor J. Soots, Soome vägede ülemjuhataja oberst L. Malmberg.

tasid naerda: „Mis talusulane see on: suur habe, nagu Koluvere krahvi kutsaril.“

„Kuss!“ keelas Kink, „õnn, et ühe hingelise kätte saime. Olge valmis... Varsti tõuseb eesriie.“

Võõras mees riietas ruttu talupoisina. Ta olek ja liigutused paistsid kohe osa kohaselt.

„Sattusin mööda minnes teie pidule, nüüd avaneb veel võimalus artistina hülgada. Loodan, et mäng hästi läheb, kui teie etteütleja vähegi lugeda oskab,“ ütles võõras mees Juulile. Ta vaatas neile nii leegitseval pilgul silmi, et see punastades maha vaatas. Raske oli mõista, mis Juuli hinges sel hetkel sündis. Võõra hääli oli nagu tuttav, ka tema näos arvas Juuli ennenähtud jooni olevat. Üks mõte läbistas ta peast: Kas see ehk tema ei ole...? Aga ei, ei...! Niisugune ei või Juhan olla. Ja miks ta ennast tunda ei anna...

„Esimene etteaste!“ hüüdis näitejuht. „Jaan ja Leena, asuge näitelavale!“

Eesriie tõusis. Näitemäng algas. Juuli sai erutusest võitu. Mäng nõudis mõtete kokkuvõtmist, enesevalitsust. Nad mõlemad mängisid suure hoo ja kordaminekuga. Publik plaksutas ja hõikas kiitust.

Vanatalu Madis sõnas oma eidele: „Kui ei oleks sellel reisisellil nii äisatut habet ega neid kummalisi saapalorpe, ma peaksin teda Karutammi Juhaniks. Just sama hääli ja naer, muudkui natuke karedam.“

„Minen'd ikka!“ tõrjus eit. „Kus see Juhan veel on. Ta juba ammu heas paigas.“

Näitemäng lõppes suurte kiiduavaldustega. Kink raputas tänades võõra mehe kätt. „Teie päästsite meid kimbatuses, teiseks andsite näitemängule ühe kaaluvama osa. Ma oleksin õnnelik, kui teie auväärt nime teada saaksin?“

„Pärast! Nüüd olgu sellest küll, et inimesed teavad mind juhusliku möödarändajana. Ma poen nüüd oma riietesse ja vaatan noorte inimeste jalakeerutust pealt.“

Algas tants.

Poisid pistsid puuorgid rehe seinte vahele varnaks ja riputasid sinna pintsakid. Mõni kääris veel särgivarukadki üles; siis alles hakkasid uhtuma. Konarline rehe põrand tambiti tantsijate jaltega libedaks, kas tuula või linaseemneid. Kuiv mullatolm tõusis kõrgele, õhk kippus suures rehes raskeks jääma.

Poistel nõrisesid juba kehad, paberkraed vajusid nartsudena kaela mööda alla.

„Pidage, pillimehed!“ hüüti. „Ega te või inimesi lõpetada!“

Aga kus tüdrukud poistele puhkust annavad! Kohe, kui pasunamehed vaikisid, toodi küla rätsep Kriidsilm platsi ja pandi lõõs-pilli mängima. „Daamide valss!“ hüüdis Mangu Marie, kes linnas kanakasvatuse kursuse läbi tegi ja peenemate inimeste pidukombeid tundis.

Ja nüüd ruttasid neid noorimehi tantsule kutsuma.

Otsustaval sammul astus Juuli musta habemega mehe ette.

„Ma palun oma partneri tantsule!“

Mees tõusis erksalt. „Kui see aga minu vanadel jalgadel veel korda läheb. Olen palju rännanud, mitte tantsinud, mu ilus neid.“

„Ja pikkadel rännakutel õppisite neidudele esimesel kohtamisel meelitusi ütleva?“ rääkis Juuli juba tantsu keerus. Nüüd tahtis ta selgusele jõuda, kas viibib ta oma noorepõlve sõbra käte vahel või mitte. Ja mida kauem nad tantsisid, seda rohkem veedus Juuli, et ta keerutab praegu samas kohas samase mehega, kes kaheksa aasta eest siin rehes teda nii hellalt oma lähedale tõmbas.

Juhanil oli pahema käe küljes arm, mis kord viljapeksu masina vahel saadud vigastusele järgnenud. See arm meeletus nüüd Juulile ja ta lõi pilgu kavaleeri käele. Jah! See oli Juhani käsi ja Juhan ise... Siin ei võinud enam kahtlust olla. Aga suuresti muutunud oli ta. Juhan oli kahekümneaastaselt sõtta minnes priske, punase näoga poiss, nüüd oli ta näost kõhetu, juuksed värvi poolest tumedamaks muutunud ja täishabe andis tema näole võõra ilme.

Juuli süda peksis ärevuses. Juhan arvas, et Juuli teda ei tunne. Aga Juuli otsustas teda üllatada. Ennast rahuliseks sundides

ütles ta: „Sa tantsid ikka veel endise kergusega, Juhan.“

Mees unustas tantsu.

„Sa tundsid mu ära, Juuli! Aga ärme sellest teistele avaldagem! Nad segavad meie jällejägemise röömu. Ehk on sul ühe vananenud rändaja ilumumine tähtsusetu asi?“

„Ma olen kaua oodanud seda rändajat...“ sosistas Juuli.

Nad kadusid tähelepanematult piduliste huigast. Tuttav rada viis Vanatoa kopli poole.

Sellel teel rääkis Juhan, kuidas ta raskesti haavata saanud. Kaua elu ja surma vahel vaevelnud. Viibinud Austrias sõjavangina. Sealsamas olnud viimased aastad närvikliinikus, kuni viimaks tervenese ja kodumaale rändas.

Siia jõudes tahtis ta esineda tundmatult. See läks korda: peale Juuli ei tunnud teda keegi.

„Aga kas sa mind tundsid?“ küsis Juuli.

„Kohe, niipea kui sind näitelava taha nägin minevat. Ma kartsin sind leida aga naisena... Nüüd on kõik hea. Sina oled kallim kingitus, mida kodumaa pinnale asudes omandan. Sina armastad ju mind, Juuli? Kaheksat aastat, mis meid lahutasid, ei ole olemas olnudki, eks? Meie oleme veel noored. Näe, allik suliseb endiselt. Kivi, roheline samblaga kaetud, ootab meid. Istume siia.“

Ja üks teist leidnud armastajad võtsid aset kivisel istmel, mis oli enne juba olnud nende õnne tunnistajaks. Väsinud rändaja peitis pea oma armsama sülle. Ja Juuli silitas neid tumedaid juukseid, kõneles oma ootustest ja kannatustest. Suveöö oma õrna hämarusvaibaga kattis neid. Tasane tuuleõhk kandis siia piduliste rõõmuhõisikeid ja pillihääli. Kodukased kohisesid pühalikult; künnilind algas viisirikast laulu.

Jõuluõöl.

Kinnituisanud talvist teed mööda liikusid lääne sihis kaks inimkogu. Väsinult ja roidunult ronisid nad läbi lumetuisu ja külma tuule, mis neile tormiselt vastu puhus ja edasi liikumist takistas.

Mõlemad rändurid olid aastate poolest keskealised mehed, kuid oma välimuse järele paistis suur vanadus ja valu nende nägudelt. Mõlemate kortsusid nägusid piiras hall habe ja pikad samasugused hallid juuksesalgud ulatasid kaelale ning üle kõrvade. Vanad ja katkenud hallid sõduririided katsid nende

ihu. Riiete vanadusest vaatamata võis hoolsa silmitsemise järele nende küljest tumedaid vereplekke leida, mida aastate jooksul isegi päikese valgus ei olnud suutnud välja pleekida. Need vereplekid olid ilmasõjast saadud haavamisest ja hoidusid nagu kallid mälestused alal.

Oli ju õhtu. Umbruskond oli tühi ning igav. Eel lõi kord hetkeks eha taevaserval selgemaks ja horitsondil vilksatas hele täht.

„Betlema täht,“ sõnas üks ränduritest, ja juhtis kaaslase tähelepanu sellele. „Missu-

gune valgus!?" sõnas ohates teine ja püüdis oma tuhmide silmadega vaadata taevas vilkuvat tähte. „Oh kui ma saaks veel kord näha neid säravaid tähti seal kõrgel, mis mu vaate eest aastateks igavikku peidetud!“ hüüdis ta kaebavalt ja igatsevalt. Valu ja ahasus jäljenes tema hinges. Ta eel sammuv rändur pigistas kaastundlikult tema kätt, mida ta aastate viisi hoidnud pimedas talutamiseks enese järele. Lühike vaikus valitses nende vahel, siis korraga kuulus neil kõrvus kirikukellade mahedad löögid, mis kuulusid kaugusest ja hüüdsid väsinud rändureid puhkusele. Eel löid tulukesed helkima. Rõõmu ja lootuse iäde tärkas neis. Nagu uut jõudu saades, püüdsid nad oma kohmetanud liikmeid sundida kiiremale käigule. Kaua rändasid veel rändurid läbi tuisu, kuid tulukesed vilkusid endises kauguses eel ja kõrvades kaajas kirikukellade kõlin.

Võis ju kesköö olla, kui nad metsa jõudsid, mille varju kadusid kaugusest vilksuvad tulukesed. Väsimus murdis neid. Enam ei olnud jõudu tõsta jalgu tuhkjaa ja sügavas lumes edasikäimiseks. Pettunult ja väsinult istusid nad, olles eemal elamutest ja elavatest. Väsimus rammestas ja külm kangestas neid. Suures toetusid vanad sõjakangelased paksu kadaka varjul üksteise najale ja mälestused kaugest minevikust tõusid nende ette: seal oli kodune küla, seal perekond, sugulased, sõbrad ja tuttavad. Seal oli isamaa, mille eest nad võidelnud, tervise kaotanud ja puudust kannatanud, ning aastate viisi sõjavangis puudusi kannatanud. Nemad olid surnud maailmale. Nad olid surnud ise omaksetele kodumaal. Ühe ränduri abikaasa oli isegi juba teisele mehele läinud, kuna teise perekond puuduses surnud ja tema päralt olnud varandus võõraste kätte langenud. Mida otisid need surnud veel elavate juurest? Elavate päralt on maine rõõm ja elumõnusused. Nemad loovad omale kuldvasikaid ja teenivad neid, teadmiseiga, et kord ka nemad surevad.

Aga soemad mälestused kodust ja lahkumise silmapilgud hõljusid väsinute silme ees. Neile avas end unistuse vald ja ülem vara. Pisarad valgusid mõlemate silmle.

Korraga äratas neid unistusest tasane sahin. Mets oli heledas valguses. Miljonid küünlad sätendasid kuuskede oksil ja kirjelamata ehted hiilgasid nende säras. Magusalt helisesid kirikute kellad ja lähenes laul, mille kõla kõvenes ja tormina kõrvades mühises. Valged kogud lähenesid neile puie vahelt ja suur rahvamass piiras neid. Nad laulsid võimsalt säravate küünlate valguses. Seal muutusid need kogud sõduriteks, kelle hulk oli lugematu suur. Nende näod olid kahvatud, nende silmad olid tuhmid ja surnud ilma lasus nende peal. Verised olid neil riided ja kuulidest läbi puuritud nende kehad. Oh, neid oli palju tuhandeid, küll noori, küll vanu. Kirikukellade helin vahetas end sõjakaraga. Paukusid tuhanded suurtükid, ragisesid miljonid püssid. Pilvede poole tungisid helinad raketid ja põlevatest küladest sadanded tuieleegid. Lämmastav suits püüdis mätta nende hingamist oma lämmastava gaasiga. Relvade kõlin, inimeste ähkimine, vandumine, palumine, needmine, käsud ja keelud kõlasid läbisegi. Tormine hurraa! Maa vabises, mulla ja suitsu sambad tõusid sõdurite seast. Neid langes siia ja sinna, nende laipadega oli maapind täis külitud. Veri ja tuli värvis punaseks lume. Inimeste liha tükkidest ja keha osadest olid kerkinud püramiidid üle lahinguvälja. Rauges ja kustus lahingukära ning kadusid lahinguvälja vaimud. Stur valgus hiilgas jõuluöös. Kristus oli sündinud inimeste rõõmuks ja Jumala auks. Kuid vanal lahinguväljal uinusid igavest und kaks ränduri. Külm oli kangestanud nende väsinud liikmed ja pisarad olid külmanud nagu pärlid nende silmanurkadesse. Nad olid jõudnud koju.

A. Ivan.

Valgus südaööl.

Liikusime aeglaselt, kuigi mitte kõik. Nooremad liuglesid omil painduvail jalgel, — mõni vanemgi näis kergelt, põlvi nikutamata, astuvat. Aga üldiselt: käik oli pikaldane.

Tee — tundmatu... Vana hõbepea, nii nimetasime teda, oli kindel oma käevarre jämeduse kepi peale ning toetudes sellele pomisuse: „Jumalale tänu!“

„Alla või ülesse, pahemale või paremale,“ küsisime. — Vastas meile vaid täht vilkuv.

Silmele vastas ta ja sealt kanti teade südamesse, aga kõrv jäi kurdiks; küll kuulis ta ööõudseid huigeid ja metsa salakavalaid septsusi.

Meid oli palju, — ja mis ime siis, kui hinge aur tekitas pilve. Puhus tuul tagant, kattis ta pilve läbipaistmatu tekina tähe. Nii jäime nõutult taeva ja maa vahele kunil tuul pööris. Neil kordil tekkis meis ebauusk mitmeis variatsioonides. Nägime ühe tähe asemel kah-

te. — Need tähed olid küll madalamal, nagu hiljem selgus, aga kes sel hetkel oleks tõendada võinud, et need pole muud kui säravad hundi silmad ööpimeduses.

Tormata suunas, kust vilkusid kahtlased tähed, polnud mõtlemata samm: ennem pahemale või paremale poole, kui sihi puudumisel seista teadmatuses keset tundmatut ümbrust.

Vana hõbepää ei lasknud end heidutada ühestki kõrvalmõjust, nägemusest ega muust. Sambana seisis ta sel hetkel ning põrises passi häälel: „Siis näen ma oma teejuhti, kui olete läinud otsima uusi teid pahemalt või paremalt poolt, kuna teie hingeaur mu silmi ei pimesta.“

Noored neid lögistasid hirmu pärast hambaid, aga läksid edasi sinna pole, kust välkusid saladuslikud tuled. Samas sihis vaarusid vanemad naised, kui haiged, et aga rahuldada uudishimu. Ning meestelgi polnud paremat püsi. Rüselemiseks muutus see viimati, ja kuna kõigile ei jätkunud maad, tuli astuda teise turjale, et aga edasi jõuda.

Endist viit ümises hõbepää, aga teda ei kuuldud palju, ei saadud aru tost müstilisest vanamehest.

Nii kestis see kuni selgines siht, kuni hõ-

bepää jälle kindlalt oma kolmele jalale toetudes pea püsti edasi sammus. Siis tuli noori ja vanu terveid ja haigeid. — Haiged olid nad sest teeäärsest käigust.

Auklise mõistusega polnud nooredmehed, kui nad jalarätid haigetele ümber sidusid ja neid, kes haavu juustega kuivatasid. Tee viis nii: üles ja alla, kuni viimaks tähtede ladu arvult mitmetes tuhandetes ees seisis. Ning mida lähemale jõudsimme tollele ühistähele, seda ligemale see tähtede ladu meile, kuni üürikese aja pärast silm-silma ja hammas-hamba vastu seisime. Vana reisiseltsiline hõbepää tõstis kepi ning meil oli tunne: nüüd tuleb tõsine pööre. Ta näitab kepiga ülesse ning räägib jutlustaval häälel: „See seal pole muud, kui huntide kari ja need tähed nende vilkuvad silmad, aga meie läheme ka sealt läbi, kuna meil siht ühine — näete seal üleval.“

*

Olime jõudnud sihile. Istusime tule ääres. Seljataga seisid kargud, puu jalas, mähised ning hõbepää käevarre jämedune kepp. Ning kui kõnelesime sellest, kuidas rahu maa peale tuli, valgustas meid ülevalt täht, all — oma õitsituli.

Rud. Alas.

Jänes orasel.

M. Aitsam.

Lõpetasime tänaseks jahipidamise. Oli hulk parte ja paar luike maha lastud, pealegi olime luhal sõudmisest väsinud. Tüürisime kaldale ja tegime tulelõkke üles, et mõned tipsud teha ja paar tulist vorsti peale süüia.

„Kelle käes täna jutu järg on?“ küsisin mina, kui juba tule juures istusime ja mõnus tundmus kehast läbi käis.

„Täna peab Mart midagi Kasari elust kõnelema, aga meie kiulame!“

„Hea küll! Kas teist keegi Ribaski Reinust on kuulnud?“ küsis Mardiks nimetatud jahimees lühikese mõtlemise järele teistelt.

Raputasime eitavalt peaga.

„Aga enne üks tuline suhupiste ja siis läheb lahti!“

Ja Mart algas:

*

Ribaski Reinu peeti Kasari kandis kõige paremaks ettelugejaks, kuigi ta alles algaja oli. Kui Rein ristiskästel laua tagant üles tõusis, silmad lakke pööras ja oma suu lahti tegi, ei siis suutnud vanemad inimesed õhkamist tagasi hoida. Aga kui siis Rein oma palvele veel ärdust ja põrguvalu ühes hammaste

kiristamisega juure lisas, noh, siis oli nuttu, et hoia alt.

Nii vägevalt võis Ribaski Rein lugeda. Tema kuulsuse täht tõusis kiiresti. Isegi Vigalast ja veel kaugemalt tulid palvelised tema lugemist kuulama.

Või missugune amet Reinu käes ei läinud! Ennemalt oli ta kuulus salakütt, kes mõisa metsas põtradele ja kitsedele tuld taha tegi ja luha peal kalu püüdma käis. Oli omal püünilis tühi, tühjendas ta teiste omad ja Rein tuli alati saagiga koju.

Räägitakse, et suured vigurimehed ja vedelvorstid siin maa peal usu elama hakkavad: käivad hoolega kirikus, palvemajas ja külas palvetundidel. Kellel rohkem kõneandi, sellest saab siis ettelugeja.

Nii oli lugu ka Reinuga.

Kui Saksa okupatsiooni väed meie maale tulid ja mõisnikkude näpunäitel salakütte pitsitama hakkasid, hakkas Reinul süda sees valutama: mine tea, pistetakse pogrissi või saadetakse maalt välja. Ja korruga hakkas Rein kirikus käima, siis palvemajas ja sealt külas palvetundidel. Kirikhärra käele oli esimene suud andma.

Salaküttide nimekirja oli ka Rein üles võetud, kuid hiljem tõmmati tema nimele kriips peale. Reinu tervis jäi alles, nagu pärast kuulsin, kirikhärra eestkostmisel.

Algas Eesti valitsus. Hakati püssilubasid välja andma. Lubalujate seas on ka Rein. Tervis maja kaitseda. Juba nähtakse Reinu mõnikord metsas püssiga luusivat. Pajas keeb jänese liha, aga sängis põhkude all on kitse-sarved peidetud.

Aga palvet peab Rein ka. Raud jahtub ikka pikkamisi, nii ka Reinu jumalakartus...

Ribaskil peeti jälle palvetundi. Väike saunatuba on inimesi puupüsti täis. Täna ei ole kaugemalt vendi tulnud, Rein peab üksi vaimutoitu välja jagama. Ahju ette lõukapae juure on salgake külapoissa kogunud, kes seal nüüd naeru kihistavad ja noortele tüdrukutele silmi teevad.

Pühaliku näoga astus Rein laua taha. Jutukõmin vaikus ja kõik jäid kuulama. Esiteks langes Rein põlvili vaikseks sissejuhatuseks, nagu see ettelugejatel omane. Selle järele algas laul Reinu etteütlemise järele.

Külapoissid aga lõukapae juures sosistasid omavahel midagi, mis peale nendest mõned õue pugesisid.

Nüüd algas Rein. Loeb esiteks vaikse häälega kirjatunnistust, mis mõnel vanemal eidel ohkamise esile kutsus.

Poisid tulid tuppa tagasi. Üks nendest astus Reinu seljataha ja hüüab sosinal:

„Rein, Rein ae!“

Rein on juba hoos ja ei pane tähele.

„Rein, ae! Jänes orasel!“

Nagu elektrisäde käis Reikul läbi keha.

„Ja Jehoova pööras oma rahva poole,“ jätkas Rein palve toonis, „ning küsis: Kus on see ohvritall, kas ligidal või kaugel minu elu-aseimest?“

„Toa taga orasel, üsna aia ääres!“ vastas poiss „Jehoova“ küsimise peale.

„Sakrament!“ hüüdis Rein. „Ja ma kuulen vaimuhäält hüüdvat: Rein, mine oma väiksesse kambri ja pööra oma silmad üles lumehangede poole, kust sinule õnnistust tuleb. Aamen!“

Rein lõpetas ja astus üle läve kambri. Võttis suure rutuga püssi varnast ja pugus läbi akna toa taha.

Toas aga arutasid eided isekeskis, mis need Reinu tähendussõnad küll peaks tähendama?

Eesti vabadussõjas langenud Virumaa kangelaste mälestussammas Rakveres.
Avatud 30. aug. 1925.a.

Seal ta ongi! Ja missugune veel! Vana suur isajänes vististe, seda võib juba kogu järele otsustada. Käpuli ja kõhu peal roomates rühhib Rein aia ja hange vahel edasi.

Külapoissid piiluvad aga nurga tagant ja kihistavad naerda.

Nüüd on Rein juba üsna ligidal. Ta paneb püssi palge, sihhib oma ohvritalle pihta ja — pauk käib.

„Jäi kohe!“ hõiskas Rein ja jooksis jänese juure. Sinna jõudes aga jahmatas, sest loodetud saak ei ole miski muu, kui tema oma tühi kartulikorv, mis poisid orasele viinud.

„Kuradi poisid veel!“

Rõige ilusamaks jõulu- ja kingituseks on Vigastatud Sõjameeste uueaasta Ühingu keskjuhatus

rahalise loterii täht osta.

Üks miljon võitudeks. Müügil postkontorites, pankades, suuremates kauplustes jne. — Loosimine on kindlasti 1. aprillil 1926. a. — Ärge jätke õnne tabamata.

Mul tulevad meele need ajad . . .

K. Sass.

Mul tulevad meele need ajad, mil õrnuse tundeid ma kõrgele tõstsin! . . . Mil rooside pärga pähe neil panin . . . Mil tõttasin kaaslaste hulgas, kel rinnus vaid vabadustunded. Siis vingusid kuulid, lõhkesid shrapnellid — ja kõlisesid täigid — — — külvasid surma! . . .

Õises hämaruses põlesid külad . . . kõrvesid linnad ja suitsesid tukid . . . Ohku täitis lämmastav ving.

Mul tulevad meele need päevad, kui suitsu sees lämbusin ära . . . kuulid m'ust lendasid läbi —! Oh! — need tulevad meele! . . . Need tumedad päevad — need aadete, ihade soovid ja tundmused vabadus-püüdest. — — Need olid nii suured, nii vägevad, sügavad, ja — laiad! Ja siis oli kõik vaik. Siis oli see taevane paik — õnnelik, rahulik — igavusest vaik . . .

Mul tulevad meele need hirmude ajad, kui haavadest voolas mu veri . . . Kui kadus mul jõud ja minestasin ära . . . Hirmsad olid need ajad!

Veel tulevad meele need kuud, mil lamasin voodis kui puu. — Ei teadnud muud kui valu ja — surm.

Ei kuulda olnud muud kui haavatad rinnast need ohked, mis lõikasid närve kui kurb-

kummaline öö; see oli kõik hävitav kuulide töö! . . .

Veel tulevad meele need õnnede ajad, kui ajus mul heljus üks olevus õrn. See oli see Jumalus — taevas ja maa. — See oli kõik, kelle eest oleksin ohverdanud elu, kõik oma nooruse, unustaksin haavade valu, laulaksin elule kiitust ja au!

Siis suitsesid viirukid, lõhnasid jasmiinid, ning janunes ilust, õrnusest — temal läinud tukid ja suits. Ajus mul keerlesid suured ja vägevad teod . . . Kõik olevused on siidis ja sammetis. Tolmuseil maanteil ratsutavad purpuris rüütlid — rüüstus!

See oli kõik läbielamine — kurnatud elu ja iludus.

Ei suuda neid rääkida sõnu — sülg tõrgub ja kirjuks läheb pea. Neid aegu on nii palju palju . . .

Ainult olevus õrn — joovastav elu!

Siis kuulsin läbi öö ämaruse sõna „Isamaa.“

Ei tea, mis see tähendas, vaid mäletan, et selle sõna olemasolu mõiste eest ohverdasin kord oma nooruse, tervise — keha mu läbis-tasid kolmteistkümmend kuuli.

Hundid.

M. Aitsam.

Saare vana oli jõukas taluperemees. Naabrid said temast tihti head jutuainet, sest tema tähtsamateks omadusteks olid ahnus ja suur kokkuhoidmine, mida aga naabrid alati ihnuseks pidasid. Naabrite omandust ta kunagi ei puutunud, kui mõne tarbepuu raiumise heinamaalt maha arvame. Kui aga mõisametsas mõni puusüld või teibasada ripakile jäi, oli Saare vana hoolas koristama. Mõisametsast puuvargust ta varguseks üldse ei pidanudki, sest niisugune vaade oli vanasti maksev.

Ehk küll Saare vana aastate poolest kräbe, igatepidi julge mees tahtis olla, oli temal siiski kaks asja, mida ta kartis. Need olid kõue müristamine ja hundid. Saare vana armastas sagedasti oma küljeluuga ja ka teenijatega tapelda, misjuures tulised ja sarvikud ei puudunud. Tõusis kõuepilv üles, sähvatas välg ja kärgatas kõue, noh, siis sai Saare vana kohe teiseks inimeseks: kõneles madala, vaikse häälega ja nimetas tihti Jeesusese nime — ühesõnaga, täis palvevend kohe! Hakkas kõuepilv üle vajuma, siis hakkas ka Saa-

re vana hääle valjemaks ja valjemaks paisuma, nii et peale äikese vana lugu jälle lahti läks.

Hundikartus oli temale lapsest saadik külge jäänud. Ebausk ja vanadjutud huntidest ja kodukäijatest ajasid temale külmavärinad peale. Ööseti, kui ta mõisametsa teibavargile läks, vaatas ta rohkem kui tarvis ümber. Räägitakse, et varastel üleüldse niisugune ümbervaatomise mood olla . . .

Mõisametsas oli parajasti jälle teibakauba aeg. Mets oli raiujuaid täis ja igale poole laoti teibasajad valmis, nii et metsavahtki kõiki hunnikuid ei teadnud. Seesugust aega ei võinud Saare vana kasuta mööda minna lasta.

See oli Kolmekuninga laupäeva õhtul, kui peremees sulasele käsu andis paari härgi ja hobust regede ette rakendada, et mõisametsast teibaid tooma minna. Sel laupäeva õhtul metsavahti metsas ei ole, seda teadis Saare vana ja valis selle õhtu.

Eesti Noorte Punase Risti

ajakiri

„Noorte Punane Rist“

ilmub üks kord kuus, välja arvatud suvekuud, 16-leheküljelises kaustas, mitmekesise ja huvitava sisuga ning rohkete huvitavate piltidega kaunistatud.

Ajakiri on müügil kõigis suuremates raamatukauplustes ja paljudes koolides.

Üksiknumber maksab 15 mk., aastas 120 mk., poolaastas 60 mk.
Kes 10 eksemplaari korraga tellib, saab ühe eksemplaari maksuta.

„Noorte Punase Risti“ toimetus ja talitus asub Tallinnas, Niguliste tänav 12, Eesti Punase Risti Peavalitsuse juures. Kõnetraat 273.

Sulane ei tahtnud esialgul kaasa minna, aga kui peremees head tipsud lubas teha, oli sulane ka viimaks nõus.

Tüdruk, kes Saarel juba mitmendat aastat teenis ja vanamehe hundikartusest teadis, sai enne ärasõitu poisile midagi kõrva sisse sosistada.

*

Külm, niiske talveõhtu. Paks udu oli end üle maa laotanud, nii et kuukiiredki läbi ei tunginud. Härmatis kattis puid ja põõsaid. Salaline vaikus metsas, reejalaste nigin-nagin ja kahtlased kändude varjud sünnitavad peremehe õudse tundmuse. Mine tea, mis veel juhtuda võib? Aga hea asi, et sulane seltsiks kaugas.

„Sa, Jaan, aja oma hobune tagumise hunniku juure, ma panen oma koorma siit peale,“ käskis peremees ja pööras härjad esimese teibahunniku kõrvale.

„Hurjah, hundid, hurjah!“ hurjutas äkisti sulane.

„Kus, kus on?“ küsis peremees kohkunult.

„Siitsamast põõsa takka läksid praegu nelli tükki mööda! Näe, seal, seal!... Viis, kuus, seitse,“ luges sulane huntisid ja näitas

näpuga taha poole metsa, kust tumedad kändude varjud paistsid.

„Pane siit see hunnik peale, ma hakkain õige härgadega ees minema,“ hüüdis peremees hambaid lõgistades. Kükitas ree peale ja tegigi minekut.

„Hurjah! Nüüd tuleb neid terve kari otse meie poole, laksutavad aina hambaid!“ hüüdis sulane kohkunud häälega, hüppas ree peale ja peremehele järgi.

„Lase ma lähen ikka härgadega ees, tule sa takka järele.“

„Tprrr! Tprrr! Tprrr!“ pidas sulane hobust. Salamahti torkas aga teibaga vanale rüunale kändu, nii et see nagu nool peremehest ja härgadest mööda koju poole pistis.

„Pea kinni! Pea kinni!“ karjus peremees sulasele takka järele ja andis härgadele ühtepuhku valu . . .

Kodu õues tuli tüdruk sulasele praetud vorstiga vastu ja ulatas selle sulasele, kes ileni lumine reel istus ja kõhtu naeru pärast kinni hoidis.

Tüki aja pärast tuli ka peremees suure hirmu ja ajamisega õue:

„Ei ma enam kallil ööl metsa lähe! Sa taevas halasta, pidid mu vaasekese õnneks võtma! Sain veel suure vaevaga tulema!“

Vabadustertsin.

Õo kaob ja valgus tõstab priiustule
ning vabadus — see näitab rahval' teed:
„Õo kaob! Vaat', valgus tõstab koidutule,
nüüd, mees, sa samm u seda valgusteed
ning tunne ülimat tood rahva aaret,
mis ulatab su kätte õnnekeed!“

Aos kumama löid uued taevakaared;
koit Eesti andis Valgusele suud
ja liitusid ka väiksed kauged saared.
Ja kuskil nagu seitse seisaks puud —
need kohisevad- uued kasvavad ja
kõik need vanad kõnelevad... uued uut...

K. Sass.

Meie modern seltskond.

See varakevade õhtu... Valgustet libe-
dail tänavail jalutasid inimesed, lõbusalt,
rõõmsalt. Mis võiski nende tuju tumestada?
Nad olid nägijad-kuuljad: Üle raekojaplatsi
astusid kaks sõjainvaliidi. Üks ees, kepiga
teed, teine — toetust otsides taga.

Iseäralist vilumust näitas esimene — pea-
tamata sammus ta, ehkki kepiga teed otsides.

Äkki pörkas ta vastu elektriposti, vaarus
tagasi... kukkus.

Libeduse tõttu vaevaga püsti tõustes ei
leidnud ta enam oma keppi, asjatult vasakule
ja paremale poole kobades sünnitas ta ümber-
seisvaile uudishimulikkele naudingut.

Naer... mõnigi terav pilkelause... Lei-
dus moodsaid kooliplikasid, kes nõudsid poli-
itse kohale toomist ja rahurikkuja äratoime-
tamist.

Naerdi... oli vististi häbi tänaval lamajat
aidata. Mis ütleksid teised?!

Ometi leidus abi... tükkis teiste seast
väike koolipoiss. ulatas kepi omanikule...

Ta isa oli vistist sõjainvaliidi.

Camilla Pikkand.

Meri.

Mina olen meri, mis pärast ägedat tormi
on suikunud jääkülma katte alla sügisunele...
Mina olen mustav, ääretu ja sügav saladuslik
meri ja mühisesin korra vägevalt — võimsalt
ja kõik hävines, uppus ning neeldus minusse.
Oh, ma olin tujukas, olin meeletu ja metsik,
ilma halastuseta. Maailm värises mu ees ja
kõik põgenes, kes surra ei tahtnud... Ma
olin õudne ja siiski armas, ja ilus, tagaigatse-
tud, külgetõmbav, luuleline meri...

Seal ilmusid Sina, kerge, elurõõmus tuul
ja haarasid mind oma kallistusse. Õrnalt pi-
gistasid su käed mind vastu su tulist, lõken-
davat rinda, mis leegitses kirgede ihast, ja
sa suudlesid mu silmi, mu jahtunud huuli ja

põski, ning heledal naerul puhusid mu halli-
desse juukselaintesse ja hüüdsid: „Meri, ma
jumaldan ja armastan sind!“

Piive vajus päike ja pimedus piiras meid
kahekesi. Vägevalt kerkis mu mõõnav rind
ja ma hoigasin kaugele kajavalt. Oli õudne
õõ maailmale, kui meie armastasime...

Sina, tuul, hüüdsid mind möllama ja ma
olin joobunud sinu tundmustest, ning täitsin
alandlikult sinu käske. Sa naersid jälle, ning
laulsid mulle revolutsioonilist tormilaulu...

Meie olime õnnelikud ja õnnetud need, kes
meile ette juhtusid...

See on minu minevik. Elu üksugune,
elus kõik korduv, muutlik ja ekslik, millest
pettumus ja hinge asub elutüdimus. Sina,
elurõõmus tuul, kes sa mind uuesti mineviku
mälestusse tagasi kutsud, jutusta mulle veel,
nagu siis — armastusest... Kallista mind,
vana meest, veel. Oh suudle põletavalt, pa-
lavalt ja ma laulan veel kord uuesti tormi-
laulu, nagu kunagi, kui armastasime.

A. Ivan.

Eesriie langeb...

Elu näitelava keerleva teatrina, paneb
kõiki selles osasi mängima; üks mängib nii —
ja teine naa; igalühel on luba siin mängida.
Ning aine ise on pikk ja lai: ühele ta põruta-
vaks draamaks sai, teisele mängib lõbusat
viit... „Ei iial tahaks lahkuda siit!“

Vaatus vaatus järele ununeb, kaob; ma-
nalasse mängija temaga ühes vaob. Ühte
kantakse auga kulsside taha, teist heidetakse
meeleldi näitelavalt maha. —

Eesriie langeb, aga sellega veel pole muu-
tunud aines ühine keel. Selles teadmises al-
gab vaatus uus: ükstuhat üheksasada kaks-
kümmend kuus!

Rud. Alas.

Ajaratas.

Käib ringi ajaratas kürel lennul,
End pööreldes eluvankri telje ümber.
Üks pool tal kõrgel tuule tiivul,
Kuid porisse teist surub rattakeer.

Käib ringi ajaratas oma elurada,
Kesk rahvaid, mööda inimesest üksikust.
Kelle mälestust veel vahest mõni rida,
Saab leida suremata ajaloost.

Käib ring ajaratas omas veeres,
Kus inimene on „uhke“, „igavene“.
Kuid tema ees, kui tolm ta keeres
On alati ta kadumas ja väikene.

Käib ringi ajaratas kürel lennul,
End pööreldes eluvankri telje ümber,
Üks pool tal kõrgel tuule tiivul,
Kuid porisse teist surub ratta keer.

A. Ivan.

SOOME-EESTI.

Eesti [vabadussõjas] langenud Soome vabatahtlike mälestussammas Helsingis.
Püstitatud Eesti Vabariigi poolt nende teenete ununematuks mälestuseks.

Miniatüürid.

Öhtul.

Loodenev päike vajus nõgevines linna ta-
ha. Ligineva öhtu jahedus hakkas vallutama
kustuva päeva kuumust.

Sadamas. Aurikud külgedega vastu silda,
nagu lesivad hiiglased seedides. Tukkuv pur-
jekate rida nagu kohevil ja suurrätides nai-
sed, kes korvide juures kõssitades ootavad
hommikust turgu. Sadamasillal keerutab van-
gide kompanii tolmu üles ja eemal — röpase
poe ees jahvatavad paljasjalgsed naakmannid
päevaroosi seemneid.

Kalapaatide sillal valmistub viimane moo-
tor ärasõiduks. Liginen. Juht, pronksist
näoga ja kalarasvaga läkitud, on kõvasti vii-
na kaanind.

— Üle lahe saab?

— Hüppa paati.

Paadis kõik segi — tühjad kalakastid,
kaks pikka leiba, võrgukorgid, viinapudel.

Paat hakkab puksudes ja mutina minema.

Linn jääb, paistab põlevkivisuitsu läbi na-
gu mantlisse mähitud.

Selgineb ranna siluett sealtpoolt lahte.
Kõrgem kungas, nagu vana linnamängi ja
edasi sanglepik. Ranna äär on jäänud veest

lagedaks. Üksikud suured kivid on nagu
tukkuvad hülged.

— Meri on pagend, ütleb pronksist moo-
torijuht ja randume.

Rada läheb sanglepiku sihis — seal sik-
saagiline hõbeoja.

Tõustes kõrgemale künkale, paistabki hõ-
beoja ja poeglaps istub kaldal. Pikk õnge-
ritv loogana jõe kohal. Kerkib udu ojast halli
gaassallina — oja on terastikandus tumerohel-
lisel kleidil.

Poeglaps vaatab öhtusse, kus on üksikud
kõrged pedajad ja kaks asulat. Sealt tuleb
„Melisand“... Õngeritv ei liigu...

— Eedi, kas sul lutsu on? ja istub lähedale.
Pedajate kohalt, asulate kohalt hoovub kuu
ja pedajad ise on nagu õised valvurid.

Igavesti flegmaatiline kuu vaatab ükskõik-
selt, et õngeritv on löödud kaldasse.

Läheb tumedaks.

Rääk nagu kohviku viiulimees hakkab
laulu saagima. Asulas haugutab üks baritoni-
peni.

Tänane päev on surnud, aga homseks tõu-
seb uus päev — jätkub igavene ringkäik.

Kui vend Siberisse pidi minema.

Vanem vend tahtis Siberisse. Ütleb, et hakkab seal võid tegema ja saab rikkaks. Kuulsime Vidiga sellest ja olime aukartlikult hämmastunud. Teadsime, et Siber on väga kaugel — käega näidates: raudtee pool, laane heinamaade taga.

Olime kuulnud, et Siberis on kurjad mehed, röövlid.

Siberi reis pidi algama varasel kevadel. Ema viis meid Vidiga enne veel linna vennale külla. Meil olid ühte mood pluusid — tumesinised, kolm valget paela krael.

Linnas peatusime kõigepealt onu juures. Onul oli õllepood. Õllepoodis oli palju inimesi. Üks mees oli punase näoga, hoidis tüdrukut põlvel ja laulis. Aga onu ei lasknud meid vaadata. Andis 10 kopikat ja ütles — „Minge sõitke „kontkaga.““

Onunaine jälle vaatas meid ja ütles, et küll on ilusad pluusid ja kolm paela nagu laeva pootsmannil. Meie Vidiga tõmbasime näod vingu. Tahtsime olla raudteepileti kü-

sijad, sest nad saavad palju sõita ja on ilusad riided, aga pootsmann, mõtlesime, on üks kole mees ja talhase näoga.

Onu juurest läksimegi venna juure. Vend pakkus meile magusaid kooke ja õhtul viis tsirkusse. Vend oli meiega hea ja lubas Siberist kuldraha saata, et siis ostame kommi...

Ema aga nuttis, et poeg läheb kaugele ja ei näe enam. Me Vidiga kartsime, et vend, nähes ema nuttu, jätab järsku minemata ja ei saa me siis kommi.

Nii kui linnast koju tulime, hakkasime jõumehi mängima. Panime 10 kopikalise raha õue kivi otsa — kes võidab, saab omale! Katsumine kõigest jõust, aga mina komistasin ja kukkusin alla.

Vidi võttis raha ruttu kivilt ära.

Mu hing oli täis:

— Sina panid jala taha. Tsirkuses ei tohi jalga panna.

Aga Vidi pistis raha ruttu tasku ja pakkus mulle kätt — nagu jõumehed tsirkuses tegid.

Ülevaade Vigastatud Sõjameeste Ühingu keskjuhatuse tegevusest 1925. aastal.

Vigastatud Sõjameeste ühingu Keskjuhatuse tegevus avaldus käesoleval aastal puu- ja vitsatööstuse ning ort.-mehaanika õpetöökodade ülevõltpidamises, ühingu kongressi otsuste täitmisel, piirituse tsekkide pealt ühingu tegevuse toetamiseks võetavast ühemargalisest maksust moodustatud kapitalist osakondadele ja üksikutele ühingu liigetele mitmesuguste ettevõtete asutamiseks või laiendamiseks toetuse ja laenu andmises, rahalise loterii korraldamise tööde tegemises, osakondadele mitmesugustes küsimustes nõu ja juhatuse andmises ning nende tegevuse kontroleerimises juhatuse koosolekute protokollide ärakirjade läbivaatamise ja Keskjuhatuse liigete koha peale sõitmise teel, ühenduse pidamises teiste riikide sõjainvaliidide organisatsioonidega, ühingu üldiste asjade ajamises, ühingu esitamises jne.

Ühingu Keskjuhatuse on üheksaliikmeline. Käesoleval aastal on Keskjuhatuse liigeteks: I. Rebane — esimees, A. Kurrikoff ja A. Johannes — abiesimehed, A. Veiper — sekretär, E. Neps — sekretäri abi, A. Ivan — kassahoidja, A. Suurkask — organisaator, Th. Laurits ja V. Kruse. 1925. aastal kuni 1. detsembrini on Keskjuhatuse ära pidanud 12 koosolekut, kus läbi arutati 114 (1924. a. — 146) päevakorra punkti ja otsustati ära 517 (1924. a. — 576) üksikut küsimust. Puu- ja vitsatööstuse õpetöökoja ja selle juures oleva pajuistanduse „Pajula“ lähemaks korraldajaks ja järelvaatajaks moo-

dustas Keskjuhatuse oma liigetest kolmeliikmelise hoolekogu, kuhu valiti hrad A. Veiper, A. Ivan ja V. Kruse. Elukoha muutmise tõttu lahkus hra V. Kruse hoolekogust. Tema asemele valiti hra A. Kurrikoff. Hoolekogu pidas oma istanguid tarvitud mööda. Hoolekogu otsused vaadati läbi ja kinnitati ära lähemal Keskjuhatuse koosolekul.

Piirituse tsekkide pealt ühingu tegevuse toetamiseks võetavast ühemargalisest maksust moodustatud kapitalist on palunud toetust ja laenu ühingu osakonnad 3.185.030 mk. ja 101 üksikut liiget 4.066.275 marka. Keskjuhatuse ettepanekul on tööhoolekandeministeerium lubanud ühingu osakondadele 1.265.000 mk. ja 45 üksikule liikmele 982.300 marka, pajuistanduse „Pajula“ hoonete ehitamiseks 410.000 mk., Keskjuhatusele mitmesuguste kulude katteks 50.000 mk. ja ort.-mehaanika õpetöökoja sisseseade täiendamiseks, ruumide korraldamiseks ja tegevuskapitali suurendamiseks 550.000 marka ning küsitud puu- ja vitsatöö õpetöökojale samaks otstarveks 500.000 marka. Käesoleva aasta teisel poolel tuli üksikutele ühingu liigetele laenu väljasaatmisel viivitusi ette, sest et tööhoolekandeministeerium hakkas nõudma Keskjuhatusele laenu tagasimaksmise kohta kohustusi, mis tekitas arusaamatusi ja pikemat kirjavahetust ministeeriumiga.

Ühingule sissetulekute saavutamiseks korraldas Keskjuhatuse rahalise loterii viie miljoni marga suuruses, millest võitudeks läheb üks miljon marka.

Loterii piletid on 50.000 ja iga pilet seisab koos 4 kupongist à 25 mk., pileti hind 100 mk. Võitused on 1143, neist üks 500.000 mk., üks 200.000 mk., üks 100.000 mk. jne. Loterii piletid sadeti müügile postkontoritesse, parematesse kauplustesse, vallasekretäridele, kooli- ja kirikuõpetajatele, preestritele jne. Loterii väljaloosimine pidi olema 1. aprillil 1925. a. Kahjuks osteti ühingu loterii piletid õige loult, mis sundis Keskjuhatus loterii väljaloosimise tähtaega pikendama esiteks kuni 1. novembrini 1925. a. ja hiljemalt veel kuni 1. aprillini 1926. a., mis ka viimaseks tähtajaks jääb, selle peale vaatamata, kas selleks ajaks jõutakse kõik piletid ära müüa või mitte. Loodame, et pileтите müük edaspidi elavam saab olema ja kodanikud viimaseni ühingu loterii piletid ära ostavad ning sellega vigastatud sõjamehi ja nende ettevõtteid toetavad.

Et ühingu väikesed osakonnad vähe tegevust avaldavad, leidis Keskjuhatus, et pole soovitatav enam uusi osakondi juure avada, vaid senised osakonnad eestkätt suuremad ja makonnalinnades asuvad osakonnad peaksid oma liigeteks registreerima kõik oma ringkonna või makonna invaliidid, kes seni veel ühingu liikmed ei ole. Uusi osakondi võiks avada ainult kohtadel, mis linnadest ja senistest osakondadest kaugel, näiteks Hiiumaal ja veel mõnes teises kohas. Vähesetegevuse tõttu likvideerisid oma tegevuse Orrisaare ja Võhma osakonnad. Orrisaare osakonna liikmed registreeriti Kuresaare ja Võhma osakonna liikmed Viljandi osakonna liigeteks. Seega on praegu ühingul 28 osakonda umb. 3500 liikmega.

Vigastatud sõjamehed on ohverdanud oma terve meie kodumaa kaitseks ja sellepärast ei saa nemad meie iseseisvuse kaitsmisel üksikõikseteks pealtvaatajateks jääda, vaid saavad jõudu mööda tema kaitsest osa võtma ja tema kaitseks valvel olema. Selleks on Keskjuhatus omalt poolt soovitanud ühingu liigetele kaitseliitu astuda ja Tallinnas ning Tartus ühingu liigetest kaitseliidu erirühmitust moodustada. Praegu on ühingu liigetest Tartus kokku seatud üks kaitseliidu kompanii. Tallinnas on selleks korraldustöö veel käimas.

Keskjuhatus on ühendust pidanud ka naaber-

riikide sõjainvaliidide organisatsioonidega. Kõige elavam läbikäimine oli Soome vabadussõja invaliidide liiduga. Möödunud aasta suvel käis Soome vabadussõja invaliidide liidu esitaja hra T. B. Linsén Eestis invaliidide olukorraga tutvumas. Hra Linsén leidis meil vigastatud sõjameeste ühingu töö invaliidide omaabi korraldamise alal olevat parema kui Soomes ja meie naabrite lätlaste juures. Eesti Vigastatud Sõjameeste ühingu tegevusest ja Eesti sõjainvaliidide eest hoolitsemisest on aegajalt ilmunud Soome suuremates ajalehtedes pikemaid kirjeldusi. Käesoleva aasta nelipühadel korraldas ühingu Tallinna osakond huvireisi Helsingi, millest ka Keskjuhatus esitajad osa võtsid. Helsingis käidi Eesti vabadussõjas langenud Soome sõdurite haua, kuhu Eesti sõjainvaliidide poolt pani pärja Keskjuhatus abiesimees hra A. Kurrikoff.

Keskjuhatus on kokku kogunud kõik praegu Eestis maksvad seadused ja määrused sõjainvaliidide eest hoolitsemise ja üldse hoolekande kohta ja kavatses need eriraamatuna trükkida lasta. Trükkimine on viibinud raha puudusel, sest ühingu rahaline loterii, millest loodeti suuremal määral sissetulekut saada, ei ole tema peale pandud lootusi täitnud. Loodetavasti on võimalik nimetatud raamatut välja anda tuleva aasta algul.

Vigastatud Sõjameeste Ühingu kavatses osa võtta hoolekandenäitusest, mida korraldab lähemal ajal Tallinna linna hoolekande osakond. Eeltööd näitusest osavõtmiseks on praegu veel käimas.

Peale selle andis Keskjuhatus nõu ja juhatust ühingu osakondadele ja üksikutele ühingu liigetele ja toetas nende palveid ministeeriumide ja teise astustes ees ning revideeris oma esitajate läbi osakondade ja nende ettevõtete tegevust. Keskjuhatus seadis kokku ühingu aruanded ja eelarve ning esitas need kongressile kinnitamiseks. Keskjuhatusesimees või tema asetäitja võttis osa kindral Laidoneri nimelisest invaliidide kapitali komitee istangutest ja vabadussõja mälestusmärgi komitee koosolekust.

Ühingu 1925. a. eelarve on tasakaalus 11.754.000 marka.

Elu vigastatud sõjameeste ja langenud sõjakangelaste omaste peres.

Usun, et ei liialda, kui ütlen kõige mitmekesisema ja raskema olevat invaliidide ehk nende omaksete elu. Eemalseisjal paistab ehk sarnane väide ebaõigena; niipea aga kui ta püüab ennast asetada selle pere liigete seisukorda, s. o. kujutab ennast ilma käeta-jalata ehk mõne muu vigastusega, siis selgub temale elu kohe hoopis teistes värvides — kurbade piltidena — täis tühjust ja õudsust.

Ei suuda öelda, et meie noor vaba kodu-

maa oma sõjaohvrid oleks unustanud, ehk nende teeneid kodumaa ajaloos halvalt hinnanud — ei, seda mitte kunagi! Kuid siiski võiks nii mõnigi korraldus olla teistsugune, nii mõnigi seaduse punkt teisem ja nii mõnigi invaliidide elusse valusalt lõikav olukord muutuda kiiremas ja asjalikumal korras. — Õigus ju on, et asi, mis toimub aeglaselt ja läbi katsutuna viimse põhjalikkuseni, saab püsiv ja enamust rahuldav, kuid sealjuures ei tohiks

ununeda asjale kõige lähemal seisjate olukord — nende hädatarvilisemad elunõuded ja elatamisvõimalused. Just viimane asjaolu on, mis mind sunnib siinkohal sõna võtma asja enese tähtsuse pärast. Igal pool räägib asi ise enese eest ja iga korraldus ning seadus näitab, kui võrd otstarvekohane ning elujõuline ta on...

Kuid meie, sõjainvaliidid ja langenute omaksed, ei saa igakord hoolekande alal seaduste ja korralduste katsejaamaks olla, meie suudame ainult vastu võtta ja alluda heatahtlikult küpsetele ja elujõulistele korraldustele; meist on liig paljud perekonnad äärmiselt raskeis elutingimistes oma elu olemasoluga — meie oleme oma töövõimete alal füüsilisel tööpõllul murtud üksused!

Oleme ennast hästi organiseerinud Vigastatud Sõjameeste Ühingu näol, mis oma üle 3000 liikmega on küllalt suur üksus, kellega arvestada tuleb. Meil on omada esitajad nii mitmeski omavalitsuse asutuses — kuid meil puudub esitaja, kes oleks meie perest, riigi seadusandlikus asutuses — Riigikogus.

Oleme teinud küll kongressidel, küll peakoosolekutel või muudel kordadel nii mitmeidki otsusi ja edasi annud neid vastavatele asutustele järelduste tegemiseks, kuid paraku on enam järele jäänud ainult meie otsusteks, igatahes seadustena neist ilmunud on vähesed. Miks see nii on?! See küsimus ei saa vastust — meie esitaja puudub seaduste andlistes ringkondades. Võib olla, pole meie seisukord küllaldaselt õiglaselt valgustatud vastavates asutustes, võib olla, pole aga siiski meie soove võimalik rahuldada. Peame lepima tänini paraku ainult oletustega.

On viimane aeg mõtlema hakata eelseisvate rahvasaadikute valimiste peale. Meil

pole tarvis erakondlikku poliitikat; ei, meie esitaja peaks olema meie oma perest, kes ise oma verega niisutanud kodumaa vabat mulda, kes elanud meiega kaasa kõik raskused ja mured, kelle hingamine ja püüded oleks meie omad. Meie ei tohi saata enda esitajana ja kehastajana kõrgesse seadusandlikku ringkonda nõrkade teguvõimetega ega erakondade poliitikale alluvat isikut — meie nõuame temalt palju, teades et tema kaudu meie hädad ja soovid seadusandjate ette kantakse; teame, et tema — meie esitaja — on üks vasarahoop valmistatavale seadusele, teame seadust saades, et oludega arvestades pidi see just sarnane saama, aga mitte teistsugune.

Meie esitaja peaks vastuvõetav olema terve rahva huvides, sest tema kaudu kuulatakse seadusandluse korraldustel kõige otstarvekohasemaid andmeid just hoolekande alal.

Ei taha väita, et kõne all olev esitaja oleks ainult vigastatud sõjameeste ja langenute omaksete esitaja, ei — tema peab olema kõikide hoolekande alal abitarvitajate esitaja.

Igatahes olgu ta inimene, kes elus palju kokku puutunud abitarvitajatega, igasse liiki kuuluvate isikutega — ärgu olgu temal vahet ei kurtummade, pimedate ega teiste saatuse valulaste vahel.

Vahest püütakse ehk kusagilt väita, et ei leita meie hulgast kohast kandidaati, kes kõigiti vastuvõetav! Selle kohta pean jällegi ütleva, et siin ei tohi vahet olla ei Juudaga ega Moora mehel, siin ei mängi eluase mingit osa; peaasi olgu „ära unusta magades ega surreski, kelle eest väljas oled“!

Hea tahtmise juures saab kõik!

A. Kurrikoff.

Tartus, talvekuu 10. päeval.

Vigastatud Sõjameeste Ühingu kaheksas kongress.

Vigastatud Sõjameeste ühingu kaheksas kongress peeti ära Tallinnas, 7. ja 8. veebruaril s. a. Kongressil olid esitatud 16 osakonda 80 saadikuga. Kongressi avas ühingu keskjuhatuse esimees J. Rebane, tervitades ühingu nimel koosolekul viibivat töö-hoolekandeministrit ja kokkutulnud ühingu osakondade esitajaid. Aasta jooksul surma läbi lahkunud ühingu liikmete ja 1. detsembri 1924. a. mässukatse ohvriks langenud kangelaste mälestust austati püstitõusmisega. Kongressi juhatajaks valiti A. Kurrikoff — Tartust ja abideks A. Veiper — Tallinnast ning A. Johannes — Rakverest, kongressi sekretäriks — A. Brackel — Tallinnast ja abideks A. Thal — Tallinnast, P. Pohla, J. Roosson ja K. Kaasik — Tartust ning A. Kalmel — Põltsamaalt.

Kongressi tervitas hr. Riigivanema ja Vabariigi Valitsuse nimel töö-hoolekandeminister hr. Chr. Kaarna, Rahvus-vabameelsete partei nimel rkl. hr. E. Vebermann ja Rakvere käsitöölise seltsi nimel hr. Moorberg. Telegraafi teel olid tervitusi saanud haridusminister prof. H. B. Rahamägi, Tartu naisselts ja ühingu Kuresaare ning Valga osakonnad.

Keskjuhatuse esimees kandis ette keskjuhatuse möödunud aasta tegevuse aruande, mis kinnitati. Rahaline aruanne oli tasakaalus mk. 8.440.406.96.

Sellejärele andsid üksikute osakondade esitajad seletust osakondade senisest tegevusest ja tuleviku kavatsustest. Teisel kongressi päeval kinnitati Keskjuhatuse, puu- ja vitsatööstuse ning ort-mehaanika

Vabariigi seitsmendalt aastapäevalt.

Läti vabariigi president
J. Tshakste

Meie vabadussõjas langenud
sõdurite ühishaua pärja pane-
misel mälestuskõnet pidamas.

õpetöökodade 1925. a. eelarve tasakaalus mk. 11.754.000.—.

Üheks tähtsamaks päevakorra punktiks oli sõja-invaliidide hoolekande küsimus, mis elavaid läbirääkimisi tekitas. Hoolekande küsimustes otsustati:

1) Paluda veneaegsete pensionäride tööjõu kaotuse protsentide kindlaksmääramise arstliku komisjoni määrusele juure võtta järgmine märkus:

Kui pensioni nõudja tervislistel põhjustel ei saa määratud komisjoni mitte ilmuda, siis komandeeritud arstlik komisjon, komisjoni kokkukutsuja maakonna- ehk linnavalitsuse korraldusel, pensioni nõudja elukohta komisjoni poolt määratud arstid, kes pensioni nõudja tööjõu kaotuse protsendid kindlaks määravad.

Peale arstlikku läbivaatamist annab arstlik komisjon pensioni nõudjale komisjoni aktist ärakirja, milles ära näidatud pensioni nõudja haigus ehk vigastus ja selle tagajärjel saadud tööjõu kaotuse protsendid.

2) Paluda veneaegsete pensionäride pensioni seadust täiendada märkusega:

Kui pensioni nõudjal ei ole Vene valitsuse ehk selle sõjaväeosa poolt, kus perekonna toitja teenistuses oli, väljaantud tõendavat dokumenti (surmasaamise ehk kadunuksjäämise tunnistust) perekonna toitja surma ehk jäljeta kadunuks jäämise kohta pensioni määravale asutusele ette panna, siis aluseks võtta vallavalitsuse ehk politsei poolt antud tunnistus, milles tõendatud, et pensioni nõudja perekonnatoitja tõesti sõjaväe teenistusse võeti, seni tagasi ilmutata ning tema elukoht teadmata ja selle tõenduse järele pensioni määrata, kui selleks ei ole teisi iseäralisi takistusi.

3) Paluda, et ilmasõja invaliididele määrataks pension vastavalt nende tööjõu kaotuse protsentidele.

4) Paluda korraldust, et invaliidid, kes sanatooriumidesse ehk kliinikutesse ravitsemisele määratud,

saaksid sinna saadetud kohalike omavalitsuste kaudu riigi kulul, sest on juhtumisi olnud, kus invaliidid on sanatooriumi ravitsusele määratud, kuid raha puudusel ei saanud sinna sõita.

5) Paluda korraldust, et riigi kulul järelravitsusel lubataks kohe haigemaia asuda peale sellekohase arstliku komisjoni otsust, töö-hoolekandeministeeriumi poolt otsuse kinnitamiseta, kusjuures see vormiline asjaajamine sünniks pärast haigemaia minemist.

6) Paluda korraldust, et invaliidide ja nende perekondade haiguste ravitsemine võetaks riigi kanda juhusel, kui invaliid seda ise kanda ei suuda ja vaesuse akti esitab. Sama määrus laiendada ka langenud sõjameeste omaksete kohta.

7) Esineda töö-hoolekandeministeeriumi ees palvega, et vabadussõja invaliidi perekonnaliikmed, kes pole töövõimelised, saaksid pensioni, sest pension elatab vaevalt invaliidi, mitte aga tema perekonda, keda invaliid on kohustatud toitma.

8) Paluda osakondade juhatuste korraldusse raudteel priisõidu litrid invaliididele sõitudeks arstlikkudesse komisjonidesse, proteeside järele ja järelravitsustele, samadel alustel, nagu see on Punase Risti peavalitsuse juures maksev. Litrite seadusliku ja otstarvekohase väljaandmise eest vastutab osakonna juhatus.

9) Paluda töö-hoolekandeministeeriumi võimaldada sõjainvaliidide ühiselumajades ülespidamist ühesugustel alustel ametit õppivate invaliididega ka ülikoolis ja keskkoolis õppivatele invaliididele, sest et ka nemad endid elukutsule ette valmistavad ja abi tarvitavad.

10) Paluda omavalitsuse asutustelt ilmasõja invaliididele ja langenute omaksetele erakorralist toetust võimaldada, kui invaliidi majandusline seisukord äärmiselt raske ja kui invaliid iseäralise toetuse saamiseks omavalitsuse asutustele osakonna poolt ette pandud.

11) Paluda maata sõjainvaliididele riigi tagavara maadest heinamaad ja maad lähemast ümbruskonnast kasutada taksihinnaga.

12) Paluda, et puuduskannatavatele ja viletsamatele sõjainvaliididele võimaldataks riigi majades ulualust, võimaluse korral ühiselumaja alusel. Paluda riigilt selleks otstarveks riigimaju, kus korterid sõjainvaliididele välja üüritakse sellekohasel vajadusel.

13) Paluda Vabariigi Valitsust, et autasuna maa andmise seadust täiendataks ka tasuta maa saajate peale selles mõttes, et invaliididele tasuta maa saajatele saaks nende kruntide peal olevad hooned tasuta antud.

14) Esineda palvega metsade peavalitsuse ees, et lubataks riigimetsast küttepuid, kuivadest ja murdunud puudest, poole hinnaga igale invaliidi perekonnale üks kantsüld aastas.

15) Et keskjuhatuse poolt antava juriidilise abi peale rohkem rõhku pandaks ja osakonnad kõik asjad, mis läbi arutatud, keskjuhatusele saadaks läbi vaatamiseks.

16) Keskjuhatusele ülesandeks teha esineda Vabariigi Valitsuse ja vastavate ministriumide ees palvega, et pensioni edasi maksetaks ka neile invaliididele, kelle sissetulek ei ole suurem riigiteenijate 4. palgaastmest.

17) Keskjuhatusele ülesandeks teha nõutada ühingule riigimõisatest üks mõisasüda ühes härrasmaja ja teiste vastavate hoonetega ning aiaga, et seal sisse seada invaliidide kodu ja asutada aia- ja

mesilastepidamist ning sulgloomade kasvatust, kus ka invaliididele neil aladel õpetust antaks.

18) Esineda Vabariigi Valitsuse ees palvega, et kokku seataks seadus, mille järgi kõik sõjas vangi langenud sõdurid, kelle kohta 5 aasta jooksul peale rahu tegemist mingisuguseid teateid ei ole saadud, jäljeta kadunuks loetaks.

19) Invaliidi pensioni suuruse väljaarvamise juures arvesse võtta ka teenistuse tasuna natuuras saadud riidevarustus, korter, küte ja valgustus.

20) Paluda kõrgendada invaliidide pensioni täismäära alammäära kuni 6000 margani.

21) Vabariigi Valitsuse ees samme astuda, et vabadussõja ja ilmasõja invaliidid saaksid ühesuguse pensioni seaduse ja kõik ühesugused õigused.

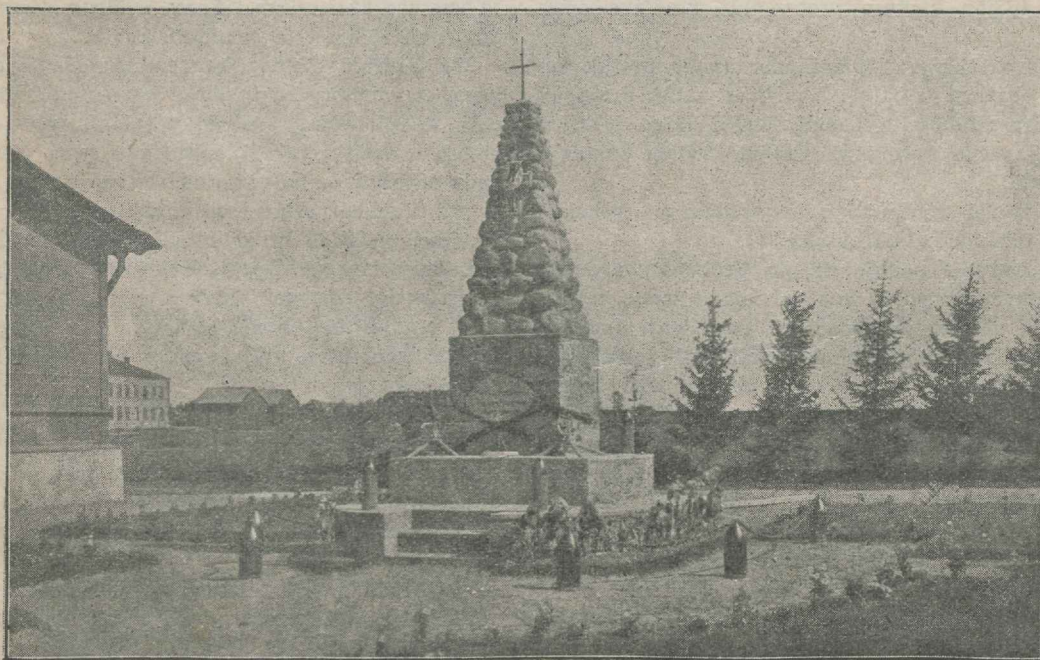
22) Keskjuhatusele ülesandeks teha vastavaid samme astuda: a) et vigastatud sõjameestel võimaldataks alandatud hindadega, kohemaksetava raha eest arstiabi saada;

b) pöörata palvega sõjaväe tervishoiu valitsuse ja Punase Risti peavalitsuse poole, et arstirohud vigastatud sõjameestele välja antaks oma hinnaga, s. o. vaheltkasuta;

c) oleks soovitatav, et p. 1 ja p. 2 ka vigastatud sõjamehe perekonna liigete kohta maksma pandaks;

d) et vigastatud sõjameestel sõitudel raudteel ja aurikuga 50 prots. hinnaalandust antaks, nagu see maksev kaitseväes;

e) et vigastatud sõjameestele võimaldataks linna sõites ööd mööda saata kasinodes ja sõdurite kodudes.

Ratsa rügemendi vabadussõjas langenute mälestussammas, mis püstitatud rügemendi kulul oma asukoha raiooni ja mille juure koondatakse rügement pidulikumatel sündmustel.

Peale selle kiideti heaks keskjuhatuse kavatsus käsiraamatu väljaandmise asjas, kus oleksid ära trükitud kõik invaliidide kohta käivad seadused ja määrused ja tarvilised juhatused pensioni, arstiabi jne. saamiseks.

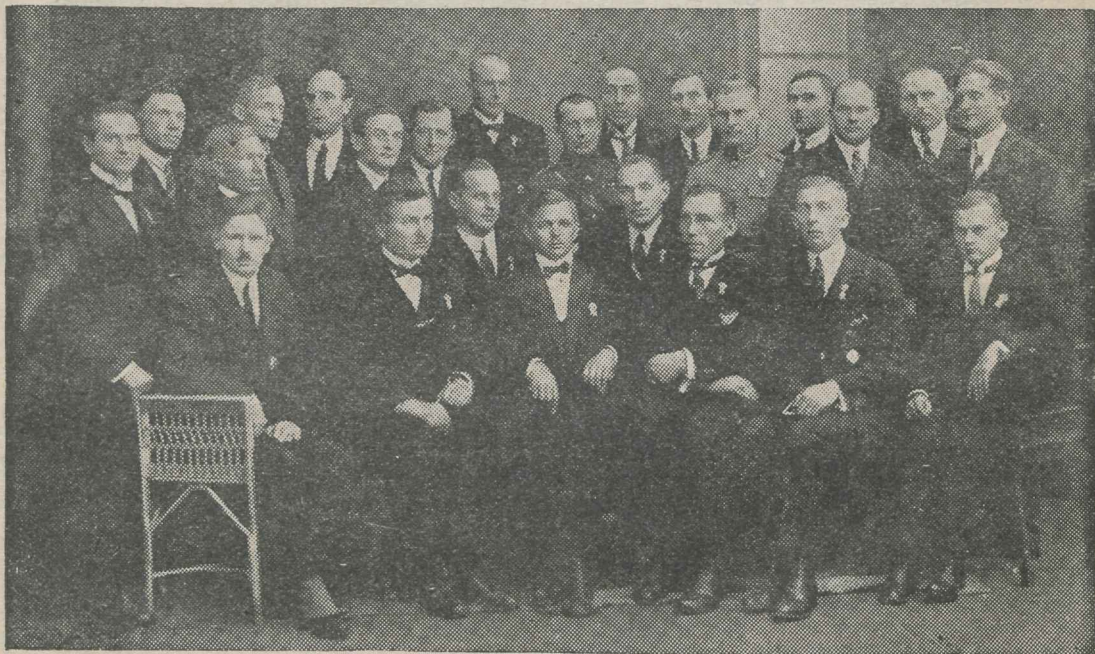
Keskjuhatuse liigeteks valiti Rebane, Veiper ja Neps — Tallinnast, Kurrikoff, Ivan ja Kruuse —

Tartust, Laurits — Pärnust, Johannes — Rakverest ja Suurkask — Viljandist; revisjoni komisjoni liigeteks Brackel ja Luik — Tallinnast, Päss ja Pohla — Tartust ja Evers — Pärnust.

Lõpuks arutati veel mitmesuguseid vähema tähtsusega jooksvaid küsimusi. Kongress lõppes isamaa hünni laulmisega 8. veebruaril kell 7 õhtul.

Soome Vabadussõja Invaliidide Liidu esitajad Tallinnas 17., 18. ja 19. oktoobril 1925. a.

Vigastatud Sõjameeste Ühingu foto.

Istuvad pahemalt: K. T. B. Linsén — Soome Vabadussõja Invaliidide Liidu juhatuse liige, Jaan Rebane — Eesti Vigastatud Sõjameeste Ühingu keskjuhatuse esimees, Onni Nisonen — Soome V. S. I. Liidu abiesimees, Antti Kuisma — Soome V. S. I. Liidu esimees, Albert Kurrikoff — Eesti V. S. Ü. keskjuhatuse abiesimees, August Veiper — Eesti V. S. Ü. keskjuhatuse sekretär, Johan Kaunoranta — Soome V. S. I. Liidu juhatuse liige ja Karjala osakonna esimees ja G. Erlang — Eesti V. S. Ü. Tallinna osakonna juhatuse liige.

Vigastatud Sõjameeste Ühingu õpetöökojad 1924/25 õpeaastal.

Vigastatud sõjameestele uue elukutse õpetamiseks oli Vigastatud Sõjameeste ühingu 1924/25. õpeaastal järgmised õpetöökojad: ühingu ort.-mehaanika õpetöökoda Tallinnas, ühingu Tallinna osakonna kingsepa, rätsepa ja päevapildi õpetöökojad Tallinnas, Tartu osakonna kingsepa õpetöökoda Tartu, ühingu puu- ja vitsatööstuse õpetöökoda Tar-

tus, Pärnu osakonna kingsepa õpetöökoda Pärnus, Viljandi osakonna kingsepa õpetöökoda Viljandis, Võru osakonna kingsepa õpetöökoda Võrus ja Põltsamaa osakonna kingsepa õpetöökoda Põltsamaal. 1925. a. teisel poolel avas Tahkuranna osakond kingsepa töökoja Tahkurannas. Kokku oli nimetatud õpetöökodades 89 õpilast-invaliidi.

Soome Vabadussõja Invaliidide Liit.

(Vapaussodan Invaliidien Liitto.)

A. Veiper.

Ilmasõda oma halastamatusega, nõudes ohvriks miljonite täis elujõudu inimelusid, jättis meie vennasrahvast soomlasi raskemal kujul puutumata, kuid sõjakoledused ei jätnud neidki unustusse. Aastal 1918., kui puhkes Soomes kodusõda ja üle lahe kutsus omaile abiks Eesti, varisesid manalasse tuhanded rahvusliliselt mõtlejad Põhja pojad. Teistel tuhandetel vajutas surmavikat oma märgi vigastuse näol kehasse.

Et vigastatud sõjamees, olgu tema ohvitser või reamees, ka vaimliselt murtud on, on samuti kui mujalgi nii ka Soomes, üldiselt tuntud. Vaimlise ning kehalise vigastuse kõrval kipub aga majandusline puudus pea igal maal ennast invaliidile seltsiliseks pakkuma. Enamalt jaolt maades, kuhu ilma või temale järgnenud kodusõdade tuli puhus, on sõjainvaliidid oma olemasolemise eest võitlemiseks koondanud. Selle koondamise tarviduse tunnistasid tarvilikuks ka 100 Soome invaliidi, kui nad 17. ja 18. veebruaril 1924. a. Helsingi linna kokku tulid, ning Soome vabadussõja invaliidide Liidu asutasid. Aasta lõpuks oli Liidul umbes 800 liiget ja osakonnad Viiburis, Lapual ja Kokkolos. Oma esimesel tegevuse aastal korraldas Liidu juhatus kõnekoosole-

kuid Liidu otstarbe ja sihtide propageerimiseks, andis liikmetele rahalist abi eluülespidamiseks ja mitlesugustel kursustel õppimiseks, ning laenusid põllumajanduslisteks otstarbeks. Ajakirjas „Soome Sõdur“ oli Liidul oma nurk, kus invaliidide ning Liidu tegevusse puutuvaid küsimusi ja kirjeldusi avaldati.

1924. a. oli Liidu juhatus 7-liikmeline, ja sinna valiti asutamiskoosolekul järgmised härrad: Onni Nisonen — abiesimees: Johan Kaunoranta — majandusülem ja ametita juhatuse liikmed — Leo Brunila, M. Pekki, A. E. Rosenberg ja J. Härkönen. Sekretäriks oli härra K. T. B. Linsen.

Nagu Liidu 1924. a. aruandest näha, on kodanikud, eriti naisorganisatsioon „Lotta-Svärd“, Liitu majandusliliselt toetanud. Eriti kiitust jagatakse neiuudele — Dagmar Ruinile, Hanna Lehtinenile ja proua Hilja Nisonenile. Nendest on isegi üks — ja nimelt neiu Lehtinen Liidu Kesk-Põhjamaa osakonna juhataja. Eesti neid ja prouad peaks siit küll eeskuju võtma.

Liidu rahaline läbikäik on 1924. a. olnud 297.703 Smk. ja Viiburi osakonnal 13.224 Smk., mis meie oludega võrreldes otse hiilgav.

Soome Vabadussõja Invaliidide Liidu juhatuse külaskäik Tallinna.

A. Veiper.

17. oktoobril käesoleval aastal oli Eesti Vigastatud Sõjameeste Ühingul õnn vastuvõtta oma kodulinna Tallinnas Soome vennasrahva vabadussõja invaliidide esitajaid. Ilusal Soome aurik „Ariadnel“ saabusid sadamasse vaba Soome vapramate poegade esitajana härrad: Antti Kuisma — esimees, Onni Nisonen — abiesimees, K. T. B. Linsen — sekretär, ja liikmed — Johan Kaunoranta, Leo Brunila, K. Latvala ja Georg Lindeberg.

Sadamasse vastuvõtma olid ilmunud — Keskjuhatus ja Tallinna osakonna juhatus terves koosseisus ja ajakirja „Sõduri“ esitaja. Sadamast viidi külalised korterisse. Öhtul vaadati „Estonia“ teatris oop. „Fausti.“

Et külalistel aega Tallinnas viibimiseks vähe oli, lepiti kohapealsete ühingu ettevõtete ja ühiselumaja tutvumisega. Peale selle vaadati veel linna ja tähtsamaid asutusi ning ehitusi. Pühapäeva õhtuks oli korraldatud

ühine õhtusöök, millest osa võttis ka Soome saadik Eestis härra Holsti. Koosviibides lasti elada Eesti-Soome vabariike ja avaldati soovi tihedamaks koostööks Soome ja Eesti sõjainvaliidide elus. Sealsamas anti Liidu esimehe härra Kuisma poolt Soome invaliidide liidu rinnamärgid Keskjuhatusel liikmetele — J. Rebane, A. Veiperile, Nepsile, A. Ivanile, A. Kurrikoffile, Tallinna osakonna juhatuse liikmetele — A. Seebergile, E. Kaevandile, M. Vaarmannile, F. Antonyle, A. Erlangile ja Tallinna osakonna liikmele A. Brackelile ja H. Viitmanile.

Olgu tähendatud, et käesoleva aasta nelipühi aegsel külaskäigul Helsingisse, meie ühingu esitajate poolt Liidu juhatuse liikmetele sõprustunde kinnituseks rinnamärgid annetati.

Esmaspäeval, 19. oktoobril olid härrad Brunila, Latvala ja Lindeberg sunnitud taga-

Soome Vabadussõja Invaliidide Liidu esitajad Tallinnas 17.—19. okt. 1925. a.

Vigastatud Sõjameeste Ühingu foto.

Vasakult paremale: G. Lindeberg; Onni Nisonen — ühingu juhatuse abiesimees; Kusta Latvala — õpetaja, ühingu juhatuse liige; Anti Kuisma — eduskunna liige, ühingu esimees; Leo Brunila — kapten tegevas väes; Johan Kaunoranta — leitnant tegevas väes, ühingu juhatuse liige ja Karjala osakonna esimees; K. T. B. Linsén — rahukohtunik Rautalampis, ühingu juhatuse liige.

si sõitma Helsingi. Siia jäänud külaliste ja Keskjuhatuse liikmete vahel oli sama päeva õhtul nõupidamine ja läbirääkimine Soome ja Eesti invaliidide ning nende organisatsioonide puutuvate küsimuste kohta. Ka jõuti samal koosviibimisel ühisele otsusele, et tarvilik oleks rajariikide, s. o. Soome, Eesti, Läti, Leedu ja Poola sõjainvaliidide organisatsioonide konverentsi kokkukutsumine, et kõne alla võtta invaliidide elusse puutuvaid majanduslisi küsimusi. Konverentsi kohaks soovitati Helsingit. Aeg selleks arvati kõige soodsamaks 1926. a. kevadel, kas enne või pärast lihavõtte pühi. Aglatus selles asjas jäeti Keskjuhatusele.

20. oktoobril kell pool 12 lahkusid külalistest härrad A. Kuisma, O. Nisonen, K. T. B.

Linsen ja J. Kaunoranta, et Soome aurik „Ebb-Munck'iga“ tagasi koduranda jõuda.

Kuigi aeg üürikene oli, selgus siiski sellel kokkusaamisel, et mõlematel pooltel tungiv soov on ligidamaks läbikäimiseks ja koostööks, mis ka täiesti loomulik, sest peale keele suguluse, oleme ka sugulased vennasrahvad.

Oleme oma vabaduse kättevõitmiseks raskeid kannatusi ja ohvrid annud. Oleme külg külje kõrval võidelnud Soome lahest kuni Düüna kallasteni, tundes headmeelt ning julgust üksteise ligiolemisel. Saagu esimesed kokkusaamised Soome ja Eesti invaliidide vahel virgutajateks tihedamaks läbikäimiseks. Ühisel nõul ja ühisel jõul suudame oma seisukorra kindlustamiseks paljugi korda saata.

Vigastatud sõjameeste ühingu mehaanika õpetöökoda

Tallinn, S. Tatari tän. 3, tel. 30-79

vajab vilunud rauatreiali

Kohasaamisel on eesõigustatud ühingu liikmed invaliidid.

Palutakse ülesanda osakonna kantseleisse Tatari tän. nr. 3, kuni 31. dets. s. a.

Vabadussõja mälestamise kapitali komitee.

Vabariigi Valitsuse poolt kinnitati 25. septembril s. a. vabadussõja mälestamise kapitali põhimäärused. Nimetatud kapitali otstarbeks on Eesti Vabadussõja ja temas langenud kangelaste mälestamise jäädvustamine. Selleks otstarbeks määrab Vabariigi Valitsus Vabadussõja mälestamise kapitali põhikapitaliks kolm miljoni marka. Põhikapitali täiendatakse tuludega ettevõtetest, varandustest, pidudest, loteriidest, korjandustest ja muudest sissetulekutest. Kapitali suurendamiseks loodetakse saada toetussummasid omavalitsustelt, seltskondlistelt organisatsioonidelt, riigi- ja erarahaasutustelt ja eraisikutelt ning igasuguseid annetusi. Vabadussõja mälestamise kapitali valitseb Vabadussõja mälestamise komitee, kes kapitali esitab ja selle nimel tehinguid sõlmib.

Vabadussõja mälestamise komitee seisab koos järgmistest inimestest või nende asemikudest: sõja-, sise-, raha-, ja haridusminister ning riigikontrolör, Eesti Panga president ja kaks vanemat kaitseväelast sõjaministri valiku järele. Komitee koosseisu kutsutakse: ev. luteri usu piiskop, Eesti apostliku õigeusu mitropoliit, linnade liidu esimees, maakondade liidu esimees, Tallinna linnaeape, Eesti Punase Risti esimees, börsekomitee esimees, vabrikantide ühisuse esimees, Tallinna pankade nõukogu esimees, kaupmeeste liidu, Eesti ühistegelise liidu, Eesti põllumeeste keskseltsi, demobiliseeritud sõjameeste liidu juhatuste esimehed, vigastatud sõjameeste ühingu keskuhatuse esimees, naisorganisatsioonide liidu juhatuse esimees, ajakirjanikkude liidu esimees, Eesti kujutatavate kunstnikkude keskuhingu, kunstnikkude liidu, lauljate liidu juhatuse ja üliõpilaskonna edustuse esimehed. Peale nende võib komitee kutsuda oma koosolekutest osa võtma ka teisi asutuste ja seltskondliste organisatsioonide esitajaid, kellel komitee koosolekul ainult nõuandev hääleõigus. Ka võib komitee omale auesimehi ja auliikmeid valida. Komitee asub sõjaministeriumi juures. Sõjaminister on komitee alaliseks esimeheks, siseminister — tema asetäitjaks. Komitee koosolekud kutsuvad kokku esimees või tema äraoleku puhul aseesimees.

Komitee nidas oma esimest koosolekut 14. nov. s. a. Koosolekut juhatas sõjaminister kindral J. Soots. Protokolli kirjutas kol.

Schmidt, kes ka komitee sekretäriks kinnitati. Koosoleku algul austati langenuid piisitõusmisega. Sõjaväe orkester mängis kooraali „Ligemal, Jumal sul.“

Komitee laekahoidjaks valiti Eesti Panga president A. Uibopuu. Revisjoni komisjoni valiti kolm liiget: riigikontrolör Oinas, Tallinna linnaeape A. Uesson, ja Eesti Punase Risti esimees dr. Leesment. Komitee pitsati sisse otsustati mahutada Vabadussõja mälestusmärgi kuhu.

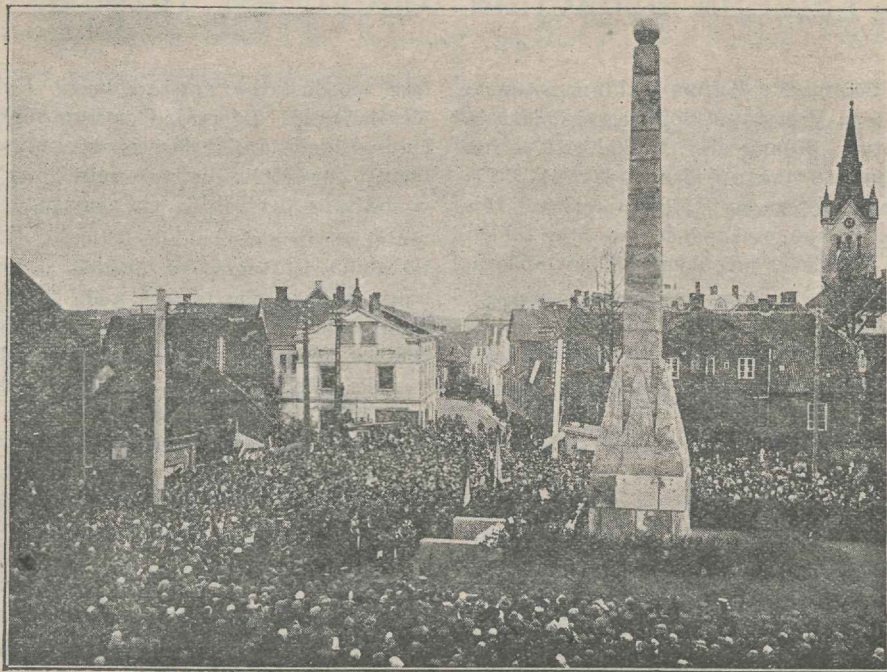
Tallinna linnaeape Uesson teatas koosolekule, et 1920. a. asutatud vabadussõja mälestamise ajutine komitee on oma tegevuse lõpetanud ja otsustanud kõik oma dokumendid ja korjatud raha — 1.552.618 marka — Vabariigi Valitsuse poolt 25. sept. s. a. moodustatud vabadussõja mälestamise kapitali komiteele üle anda ning palus seda raha vastu võtta. Summa üleandmise eest avaldati ajutisele komiteele tänu.

Kapitali suurendamiseks soovitati korjandusi korraldada ja pöörata pankade ning teiste organisatsioonide poole, et nemad oma puhtakasust osa kapitalile määraksid. Korjanduse kava ja põhijoonte väljatöötamiseks valiti viieliikmeline komisjon, kuhu valiti Tallinna linnaeape Uesson, maakondade liidu esimees Lauri, Tallinna pankade nõukogu esimees Vestel, naisorganisatsioonide liidu juhataja pr. Reisik ja piiskop J. Kukk.

Pikemat mõtetevahetamist tekitas mälestusmärgi põhijoonte ja asukoha küsimus. Kunstnikkude liidu esimehe Kuusiku ettepanekul otsustati valida ajutine kolmeliikmeline sektsioon — koopteerimise õigusega, kes välja töötaks mälestusmärgi kavad, valiks välja koha ja määraks ära mälestusmärgi suuruse ehk selle umbkaudse hinna ning koguks igasuguseid materjale nende küsimuste kohta. Sektsiooni liigeteks valiti Tallinna linnaeape Uesson, kindral Unt ja siseminister ehk tema esitaja. Järgmine koosolek otsustati kokku kutsuda juhatuse korraldusel tarviduse järele.

Omalt poolt soovitame, et peale Vabadussõja mälestussamba või sellekohase monumentaalse ehituse saaks määratud teatud summa stipendiumiteks kesk-, kutse- ja ülikoolis õppivaile vabadussõjast osavõtjaile, nende lastele ja ka teistele vastava korralduse järgi.

Eesti ja Läti ühise vabaduse võitluse mälestussammas Võnnus.

Avati suure rahvahulga ning Eesti valitsuse ja sõjaväe esitajate juuresolekul Läti valitsuse poolt 16. novembril l. a.

Vigastatud Sõjameeste Ühingu puu- ja vitsatöö õpetöökoda.

Vigastatud Sõjameeste ühingu puu- ja vitsatöö õpetöökoda töötab juba viiendat aastat rahuldavate tagajärgedega ja on vitsa- ning punumistööde alal suurem ettevõtte Eestis. Õpetöökogas valmistatakse igasuguseid punumise töid alates lihtsatest korviketest ja lõpetades saali, söögitoa, kabineti jne. garnituuridega. Tööde jaoks tarvitatakse pajuviitsu ja ka roogu. Pajuviitsade saamiseks on ühing asutanud pajuistanduse Tartu lähedale, Annemõisa maa peale. Istikud toodi peaaesjalikult väljamaalt.

Õpetöökogas valmistatud korvmööblid ja teised asjad on paremad ja tugevamad ning hinna poolest tublisti odavamad kui väljamaalt sissetoodud samasugused asjad. Õpetöökoga saadused on müügil peaaegu kõigis linnades, kuid kahjuks tarvitatakse meil siiski korvmööblit veel liiga vähe ja ostmist leida ka väljamaalt sissetoodud õrnad punutud asjakesed.

mis varsti ära lagunevad ja mida enam ka parandada ei saa, mispärast õpetöökoga saaduseid vähem on ostetud, kui loota võiks ja selle tagajärjel on õpetöökogal tulnud ajutiselt ka poole tööjõuga töötada. 1925. a. kuni 1. oktoobrini on valmistatud 8761 asja (1924. a. umbes 11.000 asja) ja ära müüdud 6170 asja, 2.044.833 marga väärtuses.

Õpetöökoda asub Tartus, Tööstuse tän. nr. 16, end. prof. Rostovtzevi eraülikooli majas. Ruumid on seal viletsad ja ähvardavad sisse langeda, mispärast keskjuhatus oli sunnitud õpetöökoga jaoks uusi ruume otsima. Praegu on saadud sündsamad ruumid Petrogradi tän. nr. 12, kuhu õpetöökoda lähemal ajal ka sisse kolib.

Õpetöökogas on õppimas 8 invaliidi. Õpetöökogas õppinud korvipudujatena ka mõned õpetöökursuse lõpetanud invaliidid.

Lühike ülevaade Vigastatud Sõjameeste Ühingu Tallinna osakonna tegevusest 1925. a.

A. Veiper.

Vigastatud Sõjameeste ühingu Tallinna osakond — endine Eestimaa Vigastatud Sõjameeste ühisus ja hiljem Vigastatud Sõjameeste Keskühisus — on asutatud 27. augustil (vana kalendri järele) 1917. aastal Tallinnas. Sellega on Tallinna osakond kõige vanem meie ühingu osakondade peres ja tal oli õnn mälestada käesoleval aastal oma 8. aastapäeva.

Võrreldes 1925. a. endistes tegevuse aastatega, siis on märgata tuntavaid edusamme meie kaasõitlejate olukorra parandamiseks, mis tehtud osakonna enese poolt. Endiste aastate eeskujul on rühitud nende eesmärkide poole, mis ülesse on seatud ühingu põhikirjas ja meie, s. o. vigastatud sõjameeste, südames.

Nagu endistel aastatelgi, oli osakonnal peaeesmärgiks invaliididele uute elukutsete kätteõpetamine ja puuduskannatajatele materjaalne abiandmine. Uute ametalade kätteõpetamiseks on asutatud ja peetakse üleval osakonna kulul kingsepa, rätsepa ja päevapildi õppetöökoad. Osakonna valitsemise alla kuulub ka ühingu ort.-mehaanika õppetöökoda. Kõik nimetatud ettevõtted asuvad Tallinnas. Õpivad neis aga liikmed ka teistest osakondadest.

Kingsepa õppetöökoda on asutatud 1920. a. Töötas käesoleval aastal, vaatamata üldise ärilise kiratsemise ja võistluse peale mehaanilise valmistusviisiga, rahuloldava eduga, ja on oma eesmärgist kinni pidada suutnud. Et tarvitajate nõuded alati rahuldamisest on leidnud, tunnistab aasta-aastalt kasvav tööandjate ringkond. Isegi väljaspoolt Tallinat, Piritalt, Nõmmelt ning kaugematest linnaservadest, nagu Koplist jne., tuuakse töid. Ei saa ka märkimata jätta kodanikkude heatahtlist poolehoidu õppetöökojale — kui invaliidide enesealgatusele. Et õppetöökogas igasuguseid tellimisi täidetakse, tunnistab töö-hoolekandeministeriumi ja Eesti Punase Risti peavalitsuse rohkete tellimiste arv ortopeediliste saabaste valmistamiseks sõjainvaliididele. Viimast liiki töid Tallinnas teeb ainult osakonna õppetöökoda.

Ka hinnad püsivad üldistena. Liikmetele on tuntav hinnaalandus.

Käesoleval aastal — kuni 1. novembrini on õppetöökogas valmistatud: uusi jalanõusid 600 paari ja tehtud parandustöid 11.000 paarile (1924. a. parandatud 9000 paari.). Sama aja jooksul oli rahaline brutto sissetulek 2.873.441 marka.

Asutamise aastaga võrreldes, on tegevus õppetöökogas viie kordseks kasvanud, mille tõttu ka koosseisu suurendada tuli. Praegu on õppetöökogas ametis: juhataja, meister, instruktor, 9 õpilast, 5 töölisi-instruktori ja 5 väljaõppinud töölisi.

1925. a. lõpetasid õppetöökoja 5 õpilast, kes sel-

leks moodustatud katsekomisjoni ees head oskust üles näitasid. Lõpetajad omandasid kingsepa selli õigused, neile anti vastavad tunnistused ja rahalist toetust oma ette tööle hakkamiseks.

Rätsepa õppetöökoda on asutatud 1920. a. ja on tänini võrdlemisi edukalt töötanud. Et võistlus sellel alal eriti tugev, on õppetöökodal tööd saamisel alati konkureerida tulnud, mida ta tänini heade tagajärgedega on suutnud teha. Õppetöökogas valmistatakse kõiksugu riideid, peaaesjalikult meesterahvastele. Rohkesti tööd on tehtud riikliste asutuste tellimiste peale, ka eratellimiste arv — isegi väljaspoolt Tallinat — on kasvanud. Aasta algusest kuni 1. novembrini on õppetöökogas valmistatud: vormiriideid-sõjaväele — 888 komplekti; kaitseliidule — 90 komplekti ja teistele asutustele — 62 komplekti, ning täidetud 421 eratellimist. Üldine rahaline sissetulek sama aja jooksul oli 3.721.143 marka. Et õppetöökoga ruumid kitsad, ei ole kõiki töid võimalik õppetöökoga ruumes teha, ning tuli neid tegijatele kodus valmistegemiseks anda. Õppetöökogas on ametis: 2 meistrit, asjaajaja, 5 õpilast ja 6 töölisi-instruktorit.

Päevapildi õppetöökoda on asutatud 1924. aastal. Et ettevõtte alles noor, on tema tarvitajate ringkond alles väljakujunemisel. Käesoleval aastal on õppetöökoga tegevuses siiski juba teatavat intensiivsust märgata. Tehakse igasuguseid päevapildistuse alasse puutuvaid töid, kusjuures töö headuse peale eriti rõhku pannakse. Kahjuks ei vasta ruumid õppetöökoga nõuetele, eriti vigastatud sõjameeste jaoks, sest asuvad maja 4. korral, missugune nähtus Tallinnas üldine. Aasta algusest kuni 1. novembrini on õppetöökogas täidetud 1243 mitmesugust tellimist. Üldine rahaline sissetulek sama aja jooksul oli 212.342 marka. Õppetöökogas on ametis: juhataja-meister ja 9 õpilast. Õpehimulisi on veel rohkesti, kuid praegused ruumid ei võimalda rohkemat arvu vastu võtta.

Ühingu ort.-mehaanika õppetöökoda on asutatud 1924. aasta novembri kuul. Täidetakse igasuguste jõumasinate, põllutööriistade, jne. remonti ning mehaanika töid ja elektrisiseseadideid. Kuna õppetöökoda alles uus, ei ole tema tarvitajate ringkond veel välja kujunenud ja tegevuskapitali vähesuse pärast on võistlus samalaadiliste vanade ettevõtetega väga raskendatud. Viimase poolaasta tegevuse peale tagasi vaadates peab siiski konstateerima, et ka see õppetöökoda edenemise teel on. Aasta algusest kuni 1. novembrini s. a. on täidetud 150 tellimist. Üldine rahaline sissetulek sama aja jooksul oli 1.500.000 marka.

Õppetöökogas on ametis: juhataja-meister, instruktor, asjaajaja, 5 töölisi-instruktorit ja 6 õpilast.

„WABA MAA“

on juhtiw, eeskujulikult toimetatud,
uudisterikkam ja kõige loetawam
päewaleht Eestis

Peatoimetajad **A. Anderkopp** ja **Ed. Laaman**

— — Wäljaandja K.-ü. „Waba Maa“ — —

Ilmub päewas 8—12 lehekülge piltidega. Gori algupäralsed kari-
katuroid, alati põnewad romaanid. — **Kõige kasulikum leht**
kuulutajatele. — Koju kätte saates **ainult 120 marka kuus.**
Sealjuures **hinnata kaasanneteks:** piltidega nädalleht „Es-
maspäew“ ja ärarebitaw seinakalender

Adress: „Waba Maa“, Pikk tänav 54-58, Tallinn

— — Kuulutuste kontor Harju tänav 34 — —

„ESMASPÄEW“

Ainuke omapärane piltidega
nädalleht Eestis

Ilmub iga esmaspäew wara hommikul

Peatoimetaja ja wäljaandja **H. Weller**

Kõige põnewam, mitmekesisem ja pildirikkam lugemismaterjal
„Esmaspäewa“ loetakse igas perekonnas maal ja linnas, selle-
pärast leiawad kuulutused siitkaudu ka kõige kaugematesse riigi-
nurkadesse teed. Leht maksab postiga
ainult 50 marka weerandaastas

Adress:

„Esmaspäew“, Pikk tänav 54, Tallinn

Kõik õpetöökojad, peale ort.-mehaanika õpe-
töökoja — asuvad kitsastes üüriruumides. Et õpe-
töökodasid lähedamatesse ning tervishoidliselt pa-
rematesse ruumesse asetada, omandas osakond 1924.
a. omale Töö-hoolekandeministeeriumilt saadud toe-
tusega maja, missugune asub Tatari tän. nr. 3, ku-
hu kõik õpetöökojad — peale ruumide korraldamist
— üle viia kavatsetakse.

Õpetöökodades õppivaile invaliididele korraldati
Haridusministeeriumi kulul invaliidide ühiselumajas
tööstusõpilaste kooli kõrvalklass, mille lõpetamine
õpilastele sunduslik. Kõik õpilased saavad korterit
ja täielikku ülespidamist ühiselumajas — Lembitu
tän. nr. 10 — Töö-hoolekandeministeeriumi korraldu-
sel ja kulul. Väiksemate jookswate kulude kattteks
antakse osakonna poolt õpilastele perioodiliselt toe-
tust.

Peale ametiõppimise lõpetamist, antakse lõpeta-
jatele osakonna poolt hädatarviliste tööriistade
omandamiseks toetust ehk laenu või palutakse seda
piiritustshekkide kapitalist.

Peale ameti kätteõpetamise on osakond abitarvi-
tajatele liikmetele, kus see teisti võimalik ei olnud,
niihästi rahas kui ka ainetes otsekohest toetust an-
nud. Käeoleval aastal on antud: toetusi rahas ja
natuuras 209 juhtumisel 230.218 marka, ja toetus-
laenusid 50 juhtumisel 179.885 marka, kogusummas
410.103 marka.

Ka on püütud liikmetele abiks olla töö ja teenis-
tuskohtade soovitamisega, palve-, kaebuse- ja nõu-
dekirjade kirjutamisega, jne. Samuti on liikmetel
ja nende perekonda kuuluvatel isikutel osakonna
kantselei juures olev raamatukogu ja lugemislauud
hinnata tarvitada. Käesoleval aastal täiendati raa-
matukogu 88 uue köitega, 35.242 marga väärtuses.

Praegu on raamatukogus 715 köidet Eesti, Saksa ja
Vene keelset kirjandust. Lugemislauas on saadavad
kõik ajalehed ja ajakirjad ning tarvitada perekond-
lised mängud.

Osakonnal on pärisliikmeid 673, lihtliikmeid 31
ja toetajaid liikmeid 28. Sissetulekuid saadi pidu-
dest, korjandustest, loteriidest, annetustest, lõbusõi-
dudest ja toetajate liikmete maksudest, kogusummas
832.904 marka.

Osakonna üldine (ühes õpetöökojadega) rahaline
läbikäik 1. novembriks 1925. a. oli 38.329.099 marka.

Aasta jooksul on osakonnast surma läbi lahkunud
13 pärisliiget. Surmajuhtumistel annab osakond
toetust matuse kuludeks. Haiguse kordadel on Pu-
nase Risti peavalitsuse poolt tänini ilma tasuta arsti-
abi antud, kuid mõnedel juhtumistel on ka osakond
arstimiskulud kannud.

Kogu osakonna ettevõtteid ja asjaajamist juhib
9-liikmeline juhatus, ning revideerib 5-liikmeline re-
visjoni komisjon. Juhatus koosolekuid peetakse su-
vekuudel 2 korda kuus ja talvekuudel kord nädalas.
Kuni 15. novembrini on peetud 37 juhatus koosole-
kut, kus läbi arutati 1446 mitmesugust küsimust,
milleks ära kulus 176 tundi, 45 minutit, ehk 26
tööpäeva. Osakonnal on kantselei, kus ametis on
raamatupidaja ja asjaajaja, kes raamatuid peavad
ja kirjavahetust täidavad. Kuni 15. novembrini on
läbi käinud 1606 kirjavahetust.

Kogu osakonna tegevuse peale 1925. a. tagasi
vaadates, peab tunnistama, et osakond aasta-aastalt
ikka püsivamalt ja järjekindlamalt oma sihtide
poole rühub, tema ümber liikmeid järjest rohkem kog-
gub, millele toetudes kahtlemata öelda võib, et vi-
gastatud sõjameeste enesealgatusel on tulevikku,
sest ta on õigele alusele rajatud.

Vigastatud Sõjameeste Ühingu Valga osakonna

tegevuse ülevaade 1. jaanuarist kuni 1. novembrini 1925. a.

Osakonna tegevust juhib ja korraldab kolmeliikmeline juhatus — kõik invaliidid.

Esimesel tegevuse aastal (osakond asutati 30. märtsil 1924. a.) oli kavatsus osakonna juure õpetöökodasid asutada, kuid senise tegevuse järele on otsusele jõutud, et õpetöökodade ülevalpidamine osakonnal täiesti üle jõu käib. Pealegi on mitme osakonna juures õpetöökojad olemas, kuhu ka teiste osakondade liikmeid vastu võetakse.

Senini on kolm osakonna pärisliiget soovi avaldanud õpetöökodadesse tööskest õppima minna (üks päevapildi, üks rätsepa ja üks vitsatööstuse õpetöökotta). Et aga õpeajal pensioni ei makseta, on nemad sellest loobunud, sest kõik kolm on perekonna inimesed ja ei leia võimalust oma perekonda üleval pidada ajal, mil ametit õpivad.

Käesoleval tegevusaastal on osak. juhatus pearahku pannud liigete organiseerimise ja maksvate seaduste järele neile lubatud abirahade ja soodustuste kättesaamise peale.

Osakonna nõuandel on pensioni saama hakanud kolm päris- ja kolm lihtliiget. Saksamaalt ja Austriast on nelja ilmasõjas vangi langenud ja kodumaalt ning Lätist kahe surma saanud sõjaväelase surmatunnistusi ja teateid muretsetud. Saadud dokumentide põhjal avaneb ühel päris- ja neljal lihtliikmel võimalus abiraha saada.

Sisse on tulnud 130 kirja, välja läinud 458 kirja, algatatud 141 ja lõpetatud 131 asja.

Liikmeid on registreeritud: pärisliikmeid 6, endisega kokku 29, lihtliikmeid on 34 ja toetajaid liikmeid 24.

Koosolekuid peetud: peakoosolekuid 1, juhatusel koosolekuid 23 ja revisjoni komisjoni koosolekuid 4.

Pidused korraldatud: kaks näiteettekannetega, üks aiapidu ühes loterii-allegriiaga ja üks karbikorjandus.

Kavatsusel on maskeball 5. detsembril s. a.

Jaanilaupäeva õhtul toime panna kavatsetud suurem suvepidu jäi vihmase ilma tõttu pidamata.

Pidude korraldamisel oli osakonna juhatusel abiks 5-liikmeline pidutoimkond, kuid tegelikult oli pidude

korraldamine ja nende läbiviimine osak. sekretäri peal.

Sissetulekut on saadud:

pidudest	mrk.	43.329.—
toetajatelt liigetelt	„	1.575.—
korjandusest	„	27.511.50
annetustest	„	7.500.—
laen keskjuhatuselt	„	18.000.—
mitmesugused sissetulekud	„	22.942.—

Kokku: mrk. 120.857.50

Välja läinud:

pidude korraldamise peale sekretäri palgaks	mk.	45.891.50
korjanduse kuludeks	„	24.000.—
üüri, kütte ja valgustuse peale abirahadeks	„	4.055.—
inventaari muretsemiseks	„	9.200.—
mitmesugusteks kuludeks	„	9.500.—
kassas	„	3.875.—
	„	24.147.—
	„	189.—

Kokku: mrk. 120.668.50

On selge, et pidude korraldamine kuigi suurt sissetulekut ei anna ja tihtigi suurte puudujääkidega lõpeb.

Septembri kuu lõpul sai osakond Politsei Peavalitsuselt loa asjade loterii korraldamiseks. Piletid on müügile lastud ja loota on, et määratud tähtpäevaks, s. o. 1. juuniks 1926. a., suudame kõik piletid ära müüa.

Kui osakonna rahaline seisukord paraneb, kavatses praegune juhatus raamatukogu asutada.

Kohalikud omavalitsuse asutused ja sõjaväe võimud on osakonnale alati heatahtlikult vastu tulnud nii on linna- ja maakonnavalitsus kõik osakonna poolt korraldatud peod lõbustusmaksust vabastanud ja kohalise karnisoni ülem surnud osakonna liikme inv. Saare maamulda sängitamisel karnisoni orkestri tasuta mängima lubanud.

On märgata ka seltskonna poolehoidu kasvamist, mida tõendab osalt üksikute annetuste näol saadud 7500 marka.

Osakonna juhatus.

VIGASTATUD SÕJAMEESTE ÜHINGU

KESKJUHATUSE

rahaline loterii loositakse kindlasti

1. aprillil 1926. a. välja. — Võitudeks 1.000.000 mk.

Veel on aeg suure võidu õnnelikuks omanikuks saada. Omandage kiires korras loterii tähti. — Müügil pankades, postkontorites, suuremates kauplustes jne.

EESTI KINDLUSTUSE SELTS

(end. nim. Eesti Vastastikune Tulekinnituse Selts)

Asutatud 1907. a.

Valitsus:

TARTUS, Suurturg nr. 10, omas majas. - - - - Kõnetraat 1-72.

Osakonnad:

TALLINNAS, Jaani t. 11, kõn. 22-47	VÖRUS, Aleksandri tänav nr. 34
PÄRNUS, Rüütli tän. 28, „ 1-75	KURESAAR, Raekojas
VILJANDIS, Lossi t. 22, „ 1-57	PETSERIS, Võru tän. 5, kõn. 73
VALGAS, Säde selts „ 36	RAKVERES, Lai tän. 17, „ 1-10

Agentuurid:

Teistes kodumaa linnades ja rahvarikkamates maakohtades.

Tule-kindlustus,

igasuguse varanduse tulekahju vastu kindlustamiseks.

Klaasi-kindlustus,

vaateakende ja teiste kindlal kohal seisvate klaaside purunemise vastu kindlustamiseks.

Murdvarguse vastu kindlustus.

Elu-kindlustus.

Koduloomade kindlustus.

Vastu võetud riisikote eest vastutus seltsi oma kapitalide ja riisikote teiste seltside vahel jagamisega kindlustatud.

Kõik kindlustusvõtjad on seltsi liikmed ja ühtlasi seltsi varanduse ja kapitalide kaasomanikud.

ODAVAD PREEMIAID — — KINDEL VASTUTUS.

Vigastatud Sõjameeste Ühingu Kuresaare osakonna tegevuse aruanne.

Vigastatud Sõjameeste ühingu Kuresaare Osakond asub Kuresaares, Pikk tän. nr. 42.

Osakonna tegevus ei ole küllalt õitseval järjel, sellepärast et ei ole saadud korraldada pidusid, loteriisid, karbikorjandust jne., et oleks suuremal arvul raha kokku koguda saadud. Osakonna liigete peres ei ole kohast jõudu ja teiseks siin väikeses linnas on näiteseltskond niivõrd koormatud oma otsekohestes ülesannetes, nii et kõrvaliste tegevustega vähe aega üle jääb. Karbikorjandus ja loteriid on niivõrd sagedased, et inimesed tundvalt tüdinenud on, peale selle on inimestel ka vähe raha. Siin on juhtumisi ette tulnud, kus väljaminek näib suurem olevat kui sissetulek. Siiski sellegipärast on jõutud Osakonda ülevalpidada, on korraldatud mõned piduõhtud sega-eeskavaga Loona mõisas, millest ka osakond väikese sissetuleku saanud.

Osakonna peaülesandeks on toetada sõjainvaliide ja nende perekondi majandusliselt ja ka vaimliselt, kaitsta oma liikmete kasusid ja õigusi, antud oma liikmetele võimalustmööda toetust abirahade näol, tehtud maksuta palvekirjasid, antud juhatus ja nõu kõigis asjus, — abirahade saamiseks, pensioni saamiseks, õigusteadlises ja arstlises abiandmises, töömuretsemiseks, proteeside saamiseks, laenusid antud väiksemates summades väikese protsendiga jne.

Osakonnas on praegu 1660 pärisliiget, 30 toetajat ja 12 lihtliiget. 1. jaanuarist s. a. kuni siamaa-

ni on osakonna nimekirjast maha kustutatud 6 pärisliiget, 1 Tallinna osakonda ja 5 surma läi. Varatu, Peeter; Vöö, Jaak; Pindemann, Peeter; Kirs, Johannes; Tõrs, Jüri. Olgu kerge neile vabariigi muld rahu puhkamiseks, kes haavadesse, mis nemad vaenlase vastu võideldes kodumaa vabastamises, on saanud.

Osakonna juhatus seisab koos viiest liikmest: esimees V. Paivel, sekretär V. Savik, kassahoidja A. Kaju, abiesimees A. Koost ja abi-kassapidaja M. Pupart. Kõik on ilma palgata, peale sekretäri, kes 2400 marka aastas saab. Revisjoni komisjoni kuuluvad: J. Kuldsaar, A. Tatar ja P. Rikkas.

Koosolekuid on peetud: aastakoosolekuid 1 ja juhatus koosolekuid 16.

Abiraha on antud viiele pärisliikmele 500—1000 marga suuruses.

Laenusid on antud 16; 1000—5000 marga suuruses. Pärisliikmetele antakse laenusid kuni 2000 margani ilma girantideta 10 prots. aastas, kui aga üle 200 marga, siis peavad girandid olema. Kui mitte osakonna liigetele raha laenatakse, on protsent kokkuleppel, mille alamäär mitte alla 12 protsenti aastas ja kindlaste girantidega.

Keskjuhatus eetikirjutuse põhjal likvideeris Osakond Orissaare osakonna, arvates 16. augustist s. a. Liikmed registreeriti Kuresaare Osakonda.

Kassa seis oli 1. jaanuaril 1925. a. 36.416 m. 65 p.

Vigastatud Sõjameeste Ühingu Tahkuranna osakonna tegevuse ülevaade 1922.—1925. a. l. novembrini.

Osakonna asutajaks ja tegevuse isaks on jalutu invaliid *Kristjan Martinson*, kelle kutsel sai 24. septembril 1922. a. kohalises vallamajas osakonna avamise koosolek ära peetud, kus 8 päris- ja 2 lihtliiget registreeriti, juhatus ja revisjoni komisjon valiti ning osakond tarviliseks ja avatuks tunnistati.

Sellesama aasta novembrikuus sai esimene pidu korraldatud, mis kohaliste seltskonnategelaste lahel kaasabil niivõrd sissetulekut andis, et asutamise kulud kaetud said ja mõnisada marka jooksvate asjade ajamiseks kassasse jäi. Sellest ajast peale, esimehe agaral tegevusel, on osakonna tegevus järjekindlalt edenenu. Sissetulekute saavutamiseks sai järgneval 1923. a. 4 pidu ja majapidamise kursused toime pandud. Agara töö tagajärjel omandas osakond seltskondliselt ja majandusliselt kindla aluse ja seisukoha.

Et pidude korraldamine võraste ruumides suurte kuludega seotud, otsustati omale aeda ja näitelava soetada pidude korraldamiseks suvel. Keskjuhatuselt saadud 25.000 mk. laenu abil sai 1924. a. keva-

del see mõte teostatud ning selsamal aastal oma aias kaks pidu korraldatud ja kahel korral aed teistele seltsidele samaks otstarbeks välja antud. 1924. a. on üldse 4 pidu toime pandud ning sissetulekust 10.000 mk. keskjuhatusel laenu arvel ära tasutud.

1925. a. aasta peakoosolekul otsustati invaliididele käsitöölisele töö muretsemiseks saapatöökoda avada ja keskjuhatuselt selleks otstarbeks 50.000 marka toetust paluda. Selle otsuse täitmisele asudes jäid kaks invaliidi raskesti haigeks — üks halvatuks ja teine jalapõletikku. Maksivate määruste järgi peaks sõjainvaliidide järelravitsus töö-hoolekandeministeriumi kulul sündima. Et aga rahva-väekomisjonilt ei saadud tunnistust haiguse sõjaväeteenistuses saamise kohta, ei läinud korda ka ministeriumilt nende ravitsemise kuludeks raha saada ning kulud tulid osakonna poolt tasuda, mis juhatuselt äärmist jõupingutust nõudis, sest aasta algul osakonnal sissetulekuid ei olnud. Ühel haigetel, inv. Sander'il, amputeeriti teine jalg, kuna teine, P. Fischer, peale 2-nädalst arstimist koju lasti, kus

Trükikoda „Estoprükk“

Tallinn

S. Karja tän. 8

Telefon 7-35

„Estoprükk“ valmistab igasse alasse kuuluvaid trükitoide uueaja masinate ja moodsate kirjadega mattserikkalt ja hästi.

„Estoprükk“ valmistab etikette, mis igapäevale oma algsuurepärasusega ja värvide värskusega kofe silma tõrkavad.

„Estoprükk“ saab oma joonistused ainult paremate Eesti kunstnikkudelt, kes tellija soovisi täielikult rahuldada võivad.

„Estoprükk“ väärib hindade suhtes iga tellija täielikku usaldust. Siin ei tarvitata tellijate mitteteadmist oma kasuks.

ta praegu veel voodis lamab. Nüüd on korda läinud ka inv. Sander'ile Punase Risti kulul kunstjalga muretseda. Äärmiste raskusetga võideldes haigete aitamisel, sai siiski eeltöid tehtud saapatöökoja avamiseks. Augustikuul keskjuhatuse lahkkel wastutulekul sai osakond kätte 50.000 marka toetust ning 18. oktoobril s. a. avati saapatöökoda, kus praegu alaliselt kaks invaliidi töötavad, kellele ka tööd jätkub. Seni on üle 20 paari vanu saapaid parandatud ja 16 paari uusi saapaid tellitud.

Peale selle on osakonna pärisliigetele taksihinna puid muretsedud ja muud abi antud, nii palju kui osakonna majanduslik seisukord seda võimaldab. Ka on osakonna juhatuse poolt korraldatud nõuandmine liigetele pensioni ja muu seaduste järgi lubatud abi saamiseks.

Iga aastaga on suurenenud osakonna liigete arv ja laienenud tegevus, suurendades juhatuse tege-

vust ja muret, iseäranis käesoleval raskel majanduse aastal. Praegu on osakonnal 18 pärisliiget, 9 lihtliiget ja 29 toetajat liiget.

Käesoleval aastal on peetud 3 peakoosolekut, 15 juhatuse ja 2 revisjoni komisjoni koosolekut. Arstiabi on antud kahele liikmele 7300 mk. suuruses ja üks pidu toime pandud.

Kassa läbikäik 1925. aasta algusest kuni 1. novembrini:

Kassas 1. jaanuaril	mk.	12.796.—
Sisse tulnud	„	120.460.—

Kokku: mk. 133.256.—

Välja läinud	„	132.458.—
Ülejääk 1. novembril	„	798.—

Võrdlus: mk. 133.256.—

Juhatus.

Kunstliste kehaliikmete tööstused.

Iga invaliid, kes kunstlikku kehaliiget kannab, teab seda tött, kui suure tähtsusega on see, kas kunstjalg ehk -käsi halvasti või hästi on valmistatud.

Sellest järgneb, et see mitte ükskõik ei ole, kus töökojas kunstlik kehaliige valmistatud.

Mõned aastad tagasi ei olnud invaliidil selles suhtes valikut — Eestis oli ainult G. Saks'i (Tartus) töökoda, keda võis tellimise korral arvesse võtta. Ja peab Saks'i auks ütlema: sel ajal ja selle aja nõuetele olid tema tööd laitmatud ning neid krooniti kodumaa näitustel tihti esimese auhinna.

Nüüd on seisukord muutunud. Peale Saks'i on asutatud veel kaks kunstlikkude kehaliigete tööstust — Hansen Tallinnas ja vennad Reni Tartus.

Olen viimasel ajal nende eelnimetatud töökodade tutvunenud ja mõndagi järele pärinud invaliidide käest, kes neis töökodades valmistatud kunstlike kehaliikmeid kannavad. Just see viimane ongi kõige tähtsam.

Andmete varal, mis mul kogutud, tahan invaliididele, kes kunstlike kehaliikmeid tarvitavad, mõned näpunäited anda, kust töökojast vast kõige soodsam oleks tellida.

Nagu eelpool juba tähendatud, tehti omal ajal Tartus Saks'i töökojas võrdlemisi head tööd. Viimasel ajal aga on mitmeidki nurisemisi kuulda, iseäranis just selle kohta, et seal valmistatud kunstlikud kehaliikmed raskepärased on jne. Kuuldub, et töö halvenemine on tingitud mõnede paremate töötajate töökojast lahkumise läbi.

Põletispuid

alandatud hinnaga, võivad saada piiramata arvul, Vigastatud Sõjameeste Ühingu Tallinna osakonna liikmed. — Küsida kantseleist — Tatari tän. nr. 3.

Tallinnas asutas F. Hansen 1918. aastal kunstkehaliigete tööstuse. See sünnitas Sacks'i tööstusele teataval määral võistluse, seda enam, et nii mitmedgi Punase Risti tellimised anti Hanseni kätte.

Nüüd on sellel töökojal peremehe vahetus olnud. Praegu peremees on T. Hansen ja nimetab oma tööstust „Elektro-mehaanika“, ortopeedi- ja arstiriistade tööstus „Orto.“

See töökoda on 1918. a. saadik kuni sisiaajani umbes 600 kunstjalga ja 100 kunstkätt valmistanud.

1920. a. asutasid vennad Reni, kes Venemaal tulid, Tartu kunstkehaliigete tööstuse. See tööstus asub praegu Tartus — Riia tän. 32. Nüüd on ka Eesti Punase Risti tööd selle tööstuse käes.

Olen vennad Reni'de tööstusega ja töödega lähemalt tutvunenud ja pean tööle au andes tunnistama, et see tööstus väärib invaliidide laiemat tähelepanu. Sissesead on kõige uuema aja nõuete vastav. Mis peaasi — selles töökojas töötavad eriteadlased, kes üle 18 aastat on Peeterburis kuulsas Schablõgina kunstkehaliigete vabrikus sellel alal töötanud. Seega oskuslik tööjõud olemas.

Reni'd valmistavad kunstjalgu, -käsi, tugiaparaate, korsette, kubemerihamasid, metallplatesid labajalgadele, karkusid jne. Töö headuse eest vastutavad kolm aastat. Kehvematele tellijatele ja invaliidide ühingutele teevad alandatud hinnaga.

Reni'de valmistatud kunstjalad on väga kerged, seejuures aga tugevad ja vastupidava ehitusega. Nägususe poolest ei jää midagi enam soovida.

Pean tunnistama, et olin päris üllatatud nende töödega tutvunedes.

Mitmed invaliidid olid omi kunstjalgu, mis mujal tehtud, sinna toonud ümber teha.

Soovitan invaliididele, kellel kunstkehaliikmeid tarvis on tellida, kõige pealt tutvuneda vennad Reni tööstusega Tartus.

Usun, et need näpunäited on nii mõnelgi invaliidil tarvilised.

Selleks kirjutasin need read.

—sk.

Väljaandja Vigastatud Sõjameeste Ühingu Keskjuhatus. Vast. toimetaja J. Rebane.

Sõjanduse
ajakiri

„Sõdur“

on ainuke ajakiri Eestis, mis põhjalikude, eriteadlikude sõjaasjandust käsitavate artiklite kõrval rohke kaastöölise pere poolt toob ka järjekindlalt mälestusi vabadussõja päevilt — nii pildis kui sõnas, mis igat kodanikku ja vabadussõja kangelasinvaliidide eriti peaksid huvitama.

— Tellimishind 600 marka aastas. —

Tellimiste vastuvõtmine 1926. aasta pääle avatud.

„Sõdur'i“ toimetus ja talitus:

Tallinn, Uus tänav 10, kõnetraat Sõjaväe kskj. 163.

Ühistegeliste asutuste keskpank
EESTI RAHVAPANK

Tallinn, S. Karja tän. 19, omas majas.
 Telef. nr.nr. 2-02 ja 28-28.

Toimetab igasuguseid
 pangaoperatsioone.

Korrespondendid kõigis kodumaa linnades ja alevites.

JUHATUS.

Eesti Ühistegelise Liidu väljaandel ilmuvad järgmised ajakirjad:
Piltidega ja joonistustega kaunistatud rahvalik nädalaleht
„Ühistegelised Uudised“

Maksab: 12 kuu peale Mk. 250.—, 6 kuu peale Mk. 130.—, 3 kuu
 peale Mk. 70.—, 2 kuu peale Mk. 50.—, 1 kuu peale Mk. 25.—.

Ühingute tegelaste praktiline nõuanne ja kuukiri
„Ühistegevusleht“

Maksab: 12 k. peale Mk. 250.—.
 Üksiku numbri hind Mk. 25.—.

Tellida saab lehti igast ühingust ja postiasutusest.

G. PIHLAKAS & POJAD

JAANI TÄNAW 6. —:— TALLINN. —:— KÕNETRAAT 4—79

SOOVITAB OMA PABERIKAUPADE TÖÖSTUSEST:

POSTPABERIT,	POSTKAARDI ALBUME,
KIRJAÜMBRIKKE,	KAUSTIKUID,
KONTORAAMATUID,	BLOKKE,
PABERIKORVE,	WIHKE,
KIRJAMAPPE,	J. N. E.

TÄIELIKUM JA SUURIM KOOLI-, KONTORI- JA KANTSELEITARBETE JA KÕIKI
 SELTSI PABERITE JA PAPPI LADU.

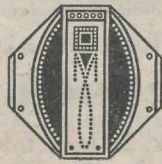
Vigastatud

Sõjameeste Ühing

.....
TARTUS
.....

Küütri tän. nr. 3
Telefon nr. 2-83

.....
TARTUS
.....

Soovitab ladust oma töökojas valmis-
tatud igasuguseid vastupidavaid

JALANÕUSID

Tellimised täidetakse kiirelt ja korralikult.

HINNAD MÕÕDUKAD.

Töö eest täielik vastutus.

Kohased jõulukingid

Elegant kirjapaberid, karpides,
 peened postpaberid, pakkides,
 laste postpaberid, karpides,
 mitm. ajaviite-mängud lastele
 pitsatid ja paberinoad,
 kirjutustarbed mustast klaasist,
 marmorist ja metallist

Soovitab

Karl Unger

Tartu, Jaani tän. 8, tel. 5-57.

Tarvitajad!

E. T. K. omatööstuse saadused :

Silgud, kilud, sprotid, sardiinid, oa- ja vilja-
— kohvid, naturaal marja- ja õunaveinid —

on kodumaa näitustel saanud 30 kuld- ja hõbeauraha.

Proovige ja Teie veendute, et nad on tõesti maitsevad ja
 kõrge väärtusega.

Nõudke kõigist tarvitajate- ja majandusühisustest.

PEALADU:

Eesti Tarvitajateühisuste Keskuhisus

Tallinnas, Lai tän. 39/41.

Vigastatud

Sõjameeste Ühingu

Tallinna Osakonna

mehaanika õpetöökoda

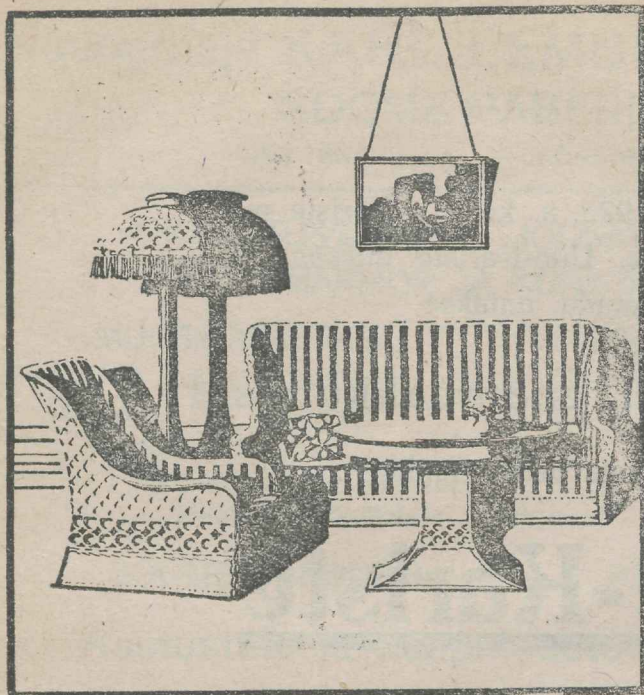
Tallinnas, S. Tatari t. 3.

==== Telefon 30-79. ====

Igasugused metallitööd.

Masinaehitus, remont, montaash.

Eriti: auto- ja rehepeksu-
garnituuri tööd.

Vigastatud Sõjameeste
Ühingu

puu- ja viisatööstus

Tartus, Peterburi t. 12
Tallinnas, Pikk tän. 67

soovitab rikkalikus valikus

korvmööbleid

ja

ilu- ning tarbekorve.

Vigastatud Sõjameeste Ühingu Tallinna Osakonna

päevapildi õpetöökoda

Tallinnas, Pikk tän. 49, telefon 22-38

Kõiksugu päevapildi tööd, nagu: kabinet, postkaartid, lubade jaoks, gruped. Suurendused piltide, platede ja filmide järele

Töö korralik

Hinnad mõõdukad

19. detsembril 1925. a. kell 12 Kariste metskonna kantsleis, Uue-Kariste mõisas, Abja kaudu, antakse

suusõnalisel enampakkumisel

6 aasta peale rendile

Uue-Kariste lauatehas

Hindhind 35.000 marka aastas.

Pakkumisest osavõtjatel tuleb enne pakkumise algust 50.000 marka pakkumise komisjonile kindlustuseks sissemaksta.

Lähemaid teateid ja renditingimisi saab Metsade Peavalitsuse Tööstusosakonnalt ja Kariste metsaülemalt.

Metsade Peavalitsus.

Kaubamaja KARL LEMBERG, Tallinnas SOOME PABERILADU

VIRU TÄNAV Nr. 3. — KÕNETRAAT Nr. 5-24.

KIRJUTUSTARBED. JOONISTUSABINÕUD.
MARMOR JA KUNSTIASJAD.

MUUSIKARIISTAD:

Viiulid.
Gitarrid.
Mandoliinid.
Harmoonikad, mitmet sorti.
Keeled keelpillidele.

REISI- ja NAHKKAUBAD:

Tsummadanid.
Kohvrid.
Käekotid.
Portfellid.
Rahakotid.

SOOME TAPEEDID. — PAPID ja PABERID.

::: Asutustele ja kaupmeestele hinnaalandus. :::

E. Günther

Tallinnas, Kuninga tän. nr. 8. - - - Kõnetraat 15-99.
Tartus, Kauba hoov nr. 26. Viljandis, Tartu tän. nr. 9.

Maalrivärvid, lakid, pintsliid ja
muud tarvitused sellel alal
Riidevärvid
Tisleritarvitused
Keemia- ja rohuained
Seebikivi, kolophonium

Mineraal- ja taimeõlid
Kosmeetika-, tualett ja
kummikaubad
Kõiksugu vürtsid
Majapidamisetarvitused
sellel alal.

E. GÜNTHER'i „Uus must“ riidevärv

Kingakreem
Kingakivi
Nahamääre
Naha-appretuur
Poonimisvaha
Vasepuhastamise vedelik „Egalin“

MÜÜK SUUREL JA VÄIKSEL ARVUL.

Seebi- ja soodavabrik
„A. FREDERKING“,

Asut. 1849. a.

Tartu, Aleksandri tän. 46, tel. 2-57.

Kõige vanem seebivabrik Eestis.

LILLELÕHNA SEEBID:

Heliotrop
 Maikelluke
 Orchidee
 Reseda
 Violette.

Lapseseep

La dame élégante
 Fleurs des Indes
 UUDIS.

Bath soap kõige praktilisem vanni- ja tualettseep

Mandliseep
 Glycerin
 Lanoliinseep
 Metamorphosa
 Perekonna
 Kookosesebid — valge, roosa, kollane.

Palmõli-tuumseep, Maasika, Kirju pesuseep, Rohe-
 line seep ja pesusooda.

NÕUDKE IGAST KAUPLUSEST.

Oma seebikauplused: Söögiturg 3, Aleksandri uul. 46.

Tallinna ladu: S. Brookusmägi nr. 6. — Telefon 11-50.

O-ü. „WABA MAA“

TRÜKIKODA

TALLINNAS, Pikk tän. 54-58. Telefon 6-67. TALLINNAS,

walmistab kiiresti ja mõõdukate hindadega

igasugu trükitöid,

nagu:

kooli- ja juturaamatuid, broshüürisid, põhikirju, ajakirju, müüri-
 lehti, blankette, arwelehti, matuse- ja laulatuslehti, ringkirju,
 tabelid ja hinnakirju riigi- ja omawalitsuse asutustele, äridele
 ning tööstustele.

Kõige suurem ja täielikum
Päevapildi-
tarbeasjade ladu Eestis
Ernst Feldt
 Pikk tän. 16 Tallinnas.

Tartu Eesti
Majanduse - Ühisus

asuü. 1908. a.

Tartus, Holmi tän. 12-18, omad majad

Telegr.-aadr. Estokommeriz

Telefon nr. 10.

Suurem põllumajandusline ostu-
 :: müügi ühisus koha peal. ::

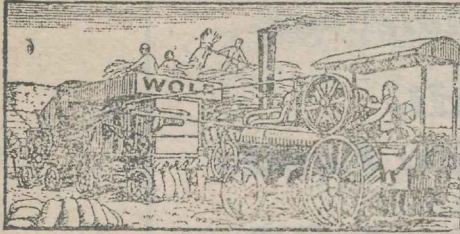

Ladus: põllutööriistad ja masinad, väetisained, piimatalituste sisseseaded ja tarbed, ehitusmaterjal ja igasugused muud põllumajanduslised tarbed.

A-S. V. SCHNEIDER & Ko.

Tallinnas, Estonia puiest. 19. Telegr. Valschneider—Tallinn.

Ladus alati saadaval suur tagavara põllutöö- ja kõiksugu tööstuse-masinaid iga tööala jaoks.

Iseäranis palju nõuavad meie põllumehed :

R. Dolf'i ja Rich. Carrett'i rehepeksugarnituure

Mayfarth, Gloria ja Veipert'i rehepeksumasinaid, Vitte ja Massey-Harris mootorisi, linapuhastamise masinaid „Helsingi“ jne.

Suur hulk kiitusekirju, mis meile meie juurest ostetud masinate tarvitajate poolt saadetud, tõendavad, et kõik tarvitajad meie juurest ostetud masinatega rahul on.

Omas uues masinate väljapaneku saalis alati kokkupandud valmis töötamiseks iga masinasoovijale näha :

Raua-, puu-, leiva-, liha- ja kudumisetööstuse jne. masinaid.

Saekaatred, meiereide sisseseaded, koorelahutajad, niidu- ja viljalõikamise masinaid, Heiligenbeili sahad jne. — Peale masinate on ladus: rauda, terast, traati, plekki, õlisi, masinarihme, ehitusmaterjale ja kõiksugu teras- ja rauakaupa.

D. V. F. teraskuulid ja kuulilaagrid. Raadio aparaadid ja nende jaod.

Hea kaup võistlemata odavad hinnad.

Telefonid: 4-01, 4-02, 18-42 ja 26-34. - Osakond Tartus: Raatuse t. 13, tel. 7-65.

Gustav Heinmann,

kondiitriäri ja kohvik

S. Karja tän. 4

:-:

Kõnetraat 20-47

Teatan oma lugupeetud kaubatarvitajatele, et minu kondiitritööstuse sissesead on korraldatud vastavalt uuema aja nõuetele, mille põhjal julgen soovitada minu juures alati värskelt saadavaid: **torte, kooke, küpsiseid, Viini ja kollast saia, šokoladi kompvekke** liht- ja ilukarpides ning tahulites.

Peale selle tellimiste vastuvõtmine kõiksugu kondiitrisaaduste peale. Kõik kaubad valmistatakse värsketest esimesejärgu tooresainetest.

Kommerts Pank

Tallinn, Suur Karja tän. 15

Telefonid: Juhatus kabinett 9-89, Üldine 9-86, Valuuta, inkasso, arve ja kassa 29-61.

Telegr.-aadress: „KOMMERTSPANK“

Pank võtab raha hoiule, annab välja laenusid ja toimetab kõiksuguseid pangaoperatsioone kodu- ja väljamaal

Panga Juhatus.

KAUBA PANK

end. Tartu Vastast. Krediit-Ühisus

Tartus, Suurturg 12, omas majas

Kõnetraat 9 ja 209

Võtab raha hoiule jooksvale arvele ja tähtaja peale — annab laenusid — ostab ja müüb välisraha — saadab raha tasuta igasse Eesti linna — annab välja akkrediitiivisid ja panga garantiisid — nõuab sisse igas Eesti linnas vekslid ja raudteetähti ja toimetab kõiki muid

—: pangaoperatsioone. :—:

MOE-, PUDU- JA PESUÄRI

VENNAD LEPP

Tartus, Kaubahoov nr. 2.

Telefon 4-81.

Alaliselt rikkalik valik:

triiksärke, kraesid, mansette, kaelasidemeid, siidikaelasalle, trakse, kindaid, sukki, sokke, meester. ja naister. pesu, võimlemistrikoosid, puuvillast ja villast trikoopesu, naisterahva villaseid koetud jakke ja veste, meesterahva veste, sveaterid, laste- ja spordikostüüme, pitse, pesatse ja kõiksuguseid moe-, pudu- ja pesukaupasad.

Vihmavarje ja jalutuskeppe.

Villast lõnga rohkeis värves.

Käsitööniite D. M. C.

Laste saapaid. Võimlemis- ja hommikukingi.

Meesterahva, naisterahva ja laste kalosse.

Igasugune korralik auruga riide voltimine.

Hinnad võistlemata odavad.

Müük suurel ja väiksel arvul.

M. JÄNESE riidekauplus

Kaubahoovis nr. 11 ja 12

Asutatud 1899. aastal

Kõige vanem ja kõige suurem riideäri Tartus

soovitab alati kõige maitserikkamas valikus:

Meesterahva palitu, ülikonna, püksi ja voodri **riiet**

Naisterahva mantli, kostüümi, siidi, villast ja puuvillast kleidi ja pluusi **riiet**

ja kõiki muud riidekaupa väga mõõdukate hindadega.

MÜÜK SUUREL JA VÄIKSEL ARVUL.

Suurem Eesti ajaleht

„Kaja“

ilmub Tallinnas, 6 korda nädalas.

Kõige õiglasem on ajalehe üle otsustada tema sisu järele.

Kuna „KAJA“ lühikese aja jooksul enesele on võitnud laialise lugejate hulga igal pool üle riigi, siis tõendab see kõige paremini, et „KAJA“ siht õieti on valitud ja tema lugijate nõudeid igakülgselt rahuldab, sest

„Kaja“

on sisuliselt ning tehniliselt ajakohasena toimetatud.

„Kaja“

on kindel kodanline ajaleht, kes poliitilisi eluavaldusi tõetruult ja igakülgselt valgustab.

„Kaja“

teated on asjalikud, täpsad ja kiired.

„Kaja“

toimetuses töötavad vilunud ajakirjanikud ja tema kaastöolisteks kuuluvad tähtsamad riigi- ja seltskonna tegelased. Laialdane kirjasaatjate pere kodu- ja väljamaal võimaldab lehele värsket ja huvitavat sisu.

„Kaja“

ei viida lugeja aega tühiste, ülespuhutud kõmutedetega, vaid annab sündmusi ja päevauudiseid tõetruult edasi, ilma neid liialdamata.

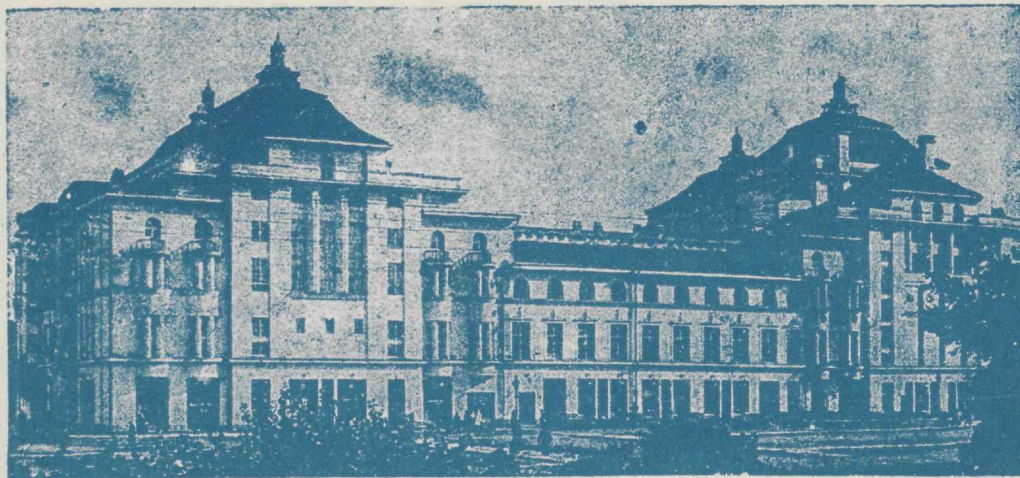
„Kaja“

hinnata kaasandeks ei ole vähese väärtusega paberi materjal, vaid eriliselt huvitav, kasulik ja hästi tuntud põllutööajakiri „PÕLLUMES“, peale selle tähtsamat-käsiraamat ja mitmevärviline seinakalender.

Toimetuse ja talituse aadress:

Tallinn, Pikk uul. 40/42. Postkast 28.

J. Soonsein & Ko.

Tallinnas, Estonia teatrim. nr. 8, Tallinnas

Telef. 24-39.

SOOVITAB:

klaas, kivi, emailleeritud ja alumiinium

NÕUSID,

lampe, priimuseid ja nende osasid,

triikmasinaid ja teisi majapidamise

tarbeasju

SUURIMAS VÄLJAVALIKUS